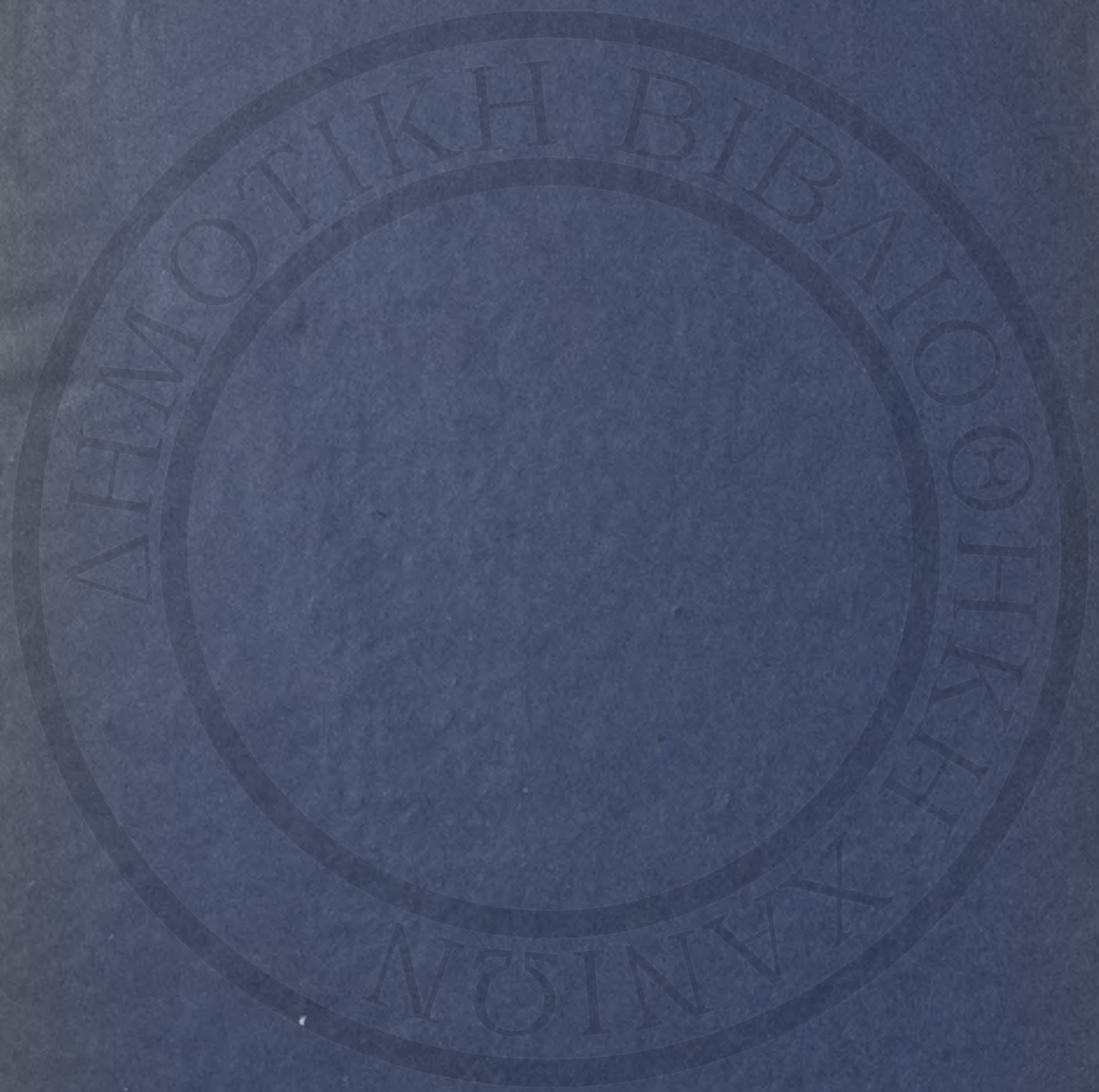

949.58
KAA

Όνομα Καγιβουνάμης, Γ
Ταξίς Άνευδοκα Κρυβιά
Μάθημα Συμβόλια Ήει κτλ
Σχολείο Γυμνασίου

949-58
KAA

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1928, ΣΕΛ. 483—519

ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

Extrait des Praktika de l'Académie d'Athènes, 3, 1928, p. 483

(Séance du 31 mai 1927)

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1928, ΣΕΛ. 483—519

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΧΑΝΙΩΝ
4752
11.3.1958
64858/11Α

ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΔΩΡΕΑ
ΤΑΜΕΙΟΥ ΕΦΕΔΡΩΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ
ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
№ 225. Ε225
ΕΡΡΙΚΟΥ ΜΟΑΤΣΟΥ

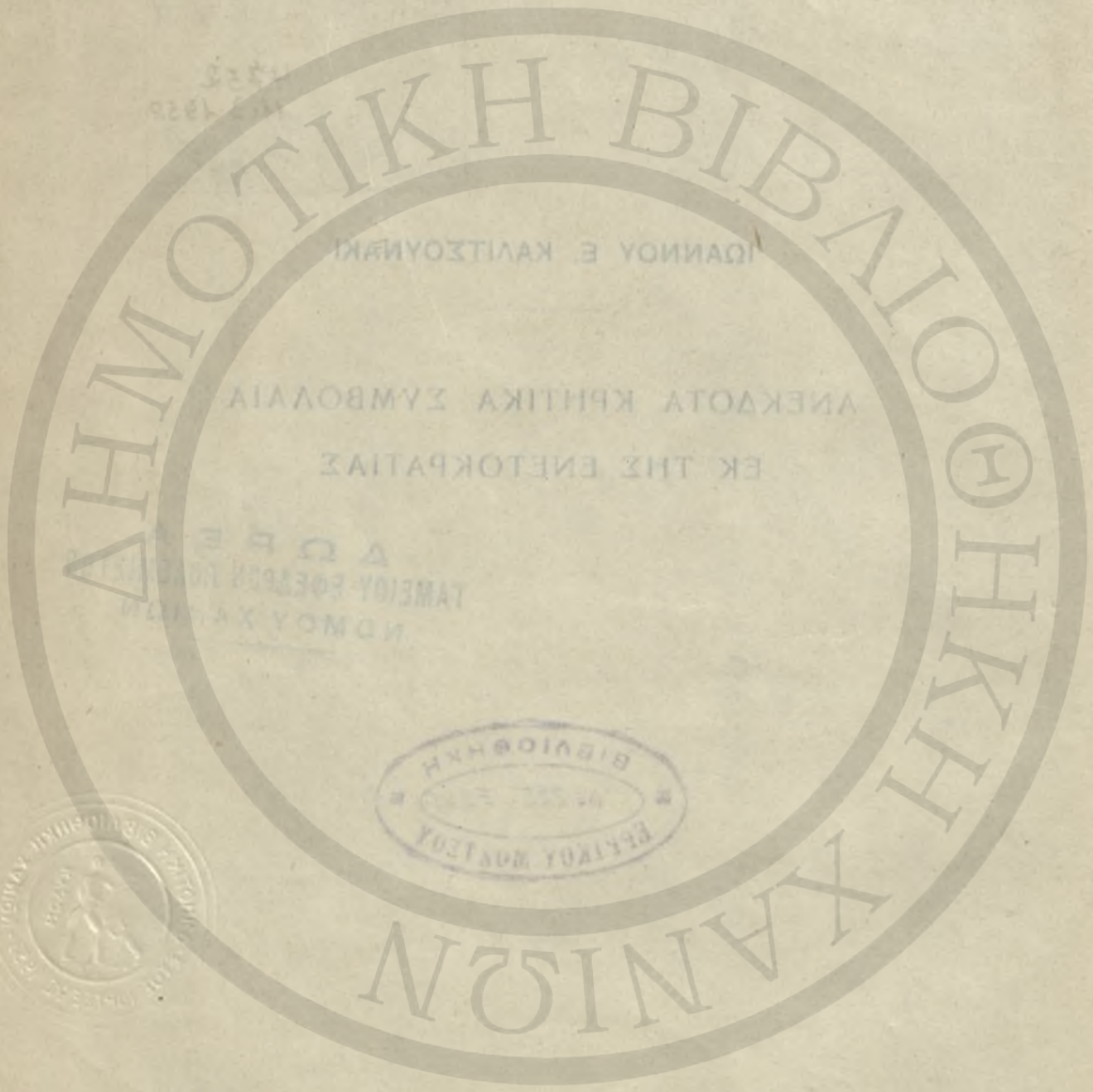

Extrait des Praktika de l'Académie d'Athènes, 3, 1928, p. 483

(Séance du 31 mai 1927)

85.449

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
1935

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ. — 'Ανέκδοτα Κρητικά συμβόλαια ἐκ τῆς
'Ενετοκρατίας*, ὑπὸ τοῦ κ. 'Ιωάννου Ε. Καλιτσουνάκι.

Τὰ πρωτότυπα τῶν κάτωθι δημοσιευομένων 16 συμβολαίων ἐκ τῶν χρόνων τῆς ἐν Κρήτῃ 'Ενετοκρατίας, εἶναι πάντα γεγραμμένα ἐπὶ τεμαχίων μεμβράνης, ἀποκείνται δὲ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ 'Ιστορικοῦ Φροντιστηρίου τοῦ ἐν Βερολίνῃ Πανεπιστημίου, ὁπόθεν ἐγὼ τὰ ἀντέγραφα πρὸ πολλῶν ἐτῶν, (κατὰ σύμπτωσιν ἦσαν αἱ φοβεραὶ ἡμέραι τοῦ 'Ιουλίου τοῦ 1914), μετὰ ταῦτα δὲ βραδύτερον καὶ τὰ ἀντέβαλον ἐκ νέου.

Τὰ συμβόλαια ταῦτα προέρχονται ἐκ τριῶν χωρίων τῆς Κρήτης, ὑπαρχόντων καὶ σήμερον, τῆς Κυριάνας, Μέσης, καὶ Καβουσίου, καὶ τριῶν συμβολαιογράφων τοῦ Μιχαήλ Μουσαῦ, τοῦ Μανόλη Βαρούχα¹ καὶ τοῦ 'Ιωάννου Λαρδέα.

Τὸ περιεχόμενον τῶν συμβολαίων τούτων εἶναι κυρίως ὁμολογίαι ὀφειλῶν καὶ ὑποσχέσεις πληρωμῶν. Χρονολογικῶς ἀνάγονται εἰς τὰ ἔτη 1537 - 1565, εἶναι λοιπὸν τὰ ἀρχαιότατα τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων, ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις δύο ἢ τρία ἄτινα εὑρίσκονται ὁμοῦ μὲ τὰς ὑπὸ τοῦ Σάθα δημοσιευθείσας ἐν τῷ 6ῳ τόμῳ (σελ. 654-692) τῆς Μαισαιωνικῆς Βιβλιοθήκης διαθήκας. Καὶ ὁ 'Ερνέστος Gerland ἐν τῷ χρησιμωτάτῳ διὰ τὰς μελέτας ταύτας βιβλίῳ *Das Archiv des Herzogs von Candia*, ἐν Στρασβούργῳ 1899, ἐξέδωκε σελ. 69-70 πληρεξούσιον τοῦ Ματθαίου Καλλιέργη πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γεώργιον Καλλιέργη ἐκ τοῦ ἔτους 1359. Σημειωτέον ὅτι συμβόλαια ὡς τὰ ἐνταῦθα νῦν ἐκδιδόμενα ὑπάρχουσι εἰς μέγα πλῆθος ἐν τοῖς ἐν Βενετίᾳ 'Αρχαίοις τοῦ Δουκῆς τῆς Κρήτης, τὰ ὅποια μετὰ τῶσων ἄλλων σπουδαίων ἐγγράφων ἀφορούν-

* Ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 31 Μαΐου 1927.

¹ Ὁ συμβολαιογράφος οὗτος ὀνομάζεται Βαρούχας καὶ οὐχὶ Βαρούνης ὡς ἀνέγνωσε ὁ R. G. Salomon (ιδ. *Byzantinische Zeitschrift* τόμ. 15 σελ. 490)· περὶ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Βαρούχα ἰδὲ E. Gerland, *Histoire de la noblesse crétoise au moyen âge*, ἐν Παρισίοις 1907 σελ. 6 ἐξ. 67. 115.

των εἰς τὴν Κρητικὴν καὶ καθόλου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν παραμένουσιν εἰσέτι ἀνεξερευνήτα καὶ ἀνεκμετάλλευτα. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ἐματαιώθη ἢ κατὰ τὸ 1920-21 σχεδιαζομένη ἀποστολὴ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νέων Ἑλλήνων ἐπιστημόνων πρὸς ἐξερευνήσιν, ἀντιγραφὴν καὶ ἐναρξιν δημοσιεύσεως τῶν κυριωτάτων ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων, ἕνεκα τῆς ὀλίγῃ βραδύτερον ἐνσκηψάσης Ἑθνικῆς συμφορᾶς. Ἐκτοτε οὐδὲν ἐγένετο.

Ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐγγραφα ἔργασία ἡμῶν εἶναι σήμερον ἀρκούντως εὐχερῆς μετὰ τὴν παραδειγματικὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ «Χριστιανικῇ Κρήτῃ» τομ. Β'. (1912) σελ. 1-377 ὁ συνάδελφος Στέφανος Ξανθουδίδης. Ἐξέδωκεν οὗτος ἐκεῖ ἑκατὸν καὶ ἕξ ἐγγραφα ἀναφερόμενα εἰς ἰδιοκτησίας καὶ συμφέροντα τῆς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ Μονῆς τοῦ Ἀρετίου, μετὰ πολλῆς ἀξυναίας, φιλολογικῆς ἀκριβείας καὶ πολυμαθείας.

Οἱ συμβολαιογράφοι ἐν Κρήτῃ¹ ἐπὶ τῆς Ἑνετοκρατίας ἐλέγοντο *νοτάριοι* ἢ *νοτάροι*, εἰς ἀρχαιότεραν δὲ ἐποχὴν καὶ *ταβουλάριοι*, τὸ δὲ συμβολαιογραφεῖον αὐτῶν *νοταρία*. Διωρίζοντο δὲ ὑπὸ τοῦ Δουκὸς ἢ τοῦ ὑπ' αὐτὸν Συμβουλίου, καὶ ἐπειδὴ ἡ Κρήτη ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς ἐκαλεῖτο *Βασίλειον* (Regno) καὶ οἱ συμβολαιογράφοι ἐκαλοῦντο *νοτάριοι πούμπλικοι* ἢ *ὑπὸ ἐξουσίας βασιλικῆς*. Καὶ πρὸ τῆς Ἑνετοκρατίας βεβαίως θὰ ὑπῆρχεν ἐν Κρήτῃ ὁ θεσμὸς τῶν συμβολαιογράφων τοῦτον δὲ παρέλαβον καὶ μετερρύθμισαν οἱ Ἑνετοὶ ὡς παρέλαβον καὶ τόσα ἄλλα παρὰ τῶν Βυζαντινῶν.

Τὰ συμβόλαια συντάσσοντο εἴτε Ἑλληνιστὶ εἴτε εἰς τὴν Ἑνετικὴν διάλεκτον. Τὴν ἐπίσημον τῆς Ἑνετίας γλῶσσαν, τὴν Λατινικὴν, ὀλίγοι ἐνόουν, διὰ τοῦτο εἶχεν αὕτη περιορισθῆ εἰς τὰς μᾶλλον ἐπισήμους πράξεις, ἄλλως ἐγένετο χρῆσις τῆς Ἑνετικῆς ἢ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης². Οἱ συμβολαιογράφοι τῶν πόλεων καὶ ἰδίᾳ τῆς πρωτεύουσας, τοῦ Χάνδακος, ἦσαν, ὡς φαίνεται Ἑνετοὶ καὶ τὰ συμβόλαιά των δὲ θὰ ἔγραφον Ἰταλιστὶ ἢ εἰς τὴν Ἑνετικὴν διάλεκτον ἄλλ' οἱ ἐν τοῖς χωρίοις καὶ τῇ ὑπαίθρῳ καθόλου χώρα συμβολαιογράφοι (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἱερεῖς) ἔγραφον συνήθως τὸ ἐπιχώριον γλωσσικὸν ἰδίωμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεμίγνυσον οὐ μόνον τοὺς τυπικοὺς βυζαντινοὺς ὄρους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἑνετικῆς κατοχῆς παραληφθέντας νέους Ἰταλικούς.

Πῶς περιήλθον τὰ συμβόλαια ταῦτα εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν Βιβλιοθήκην, ἔνθα καὶ νῦν ἀπόκεινται, ἂν δηλ. ἐκ Κρήτης ἢ (πιθανώτερον) ἐκ Βενετίας δὲν ἠδυνήθηεν νὰ ἐξακριβώσω.

Ἡ γλῶσσα τῶν συμβολαίων τούτων εἶναι μισοθάραχος Κρητικὴ διάλεκτος.

¹ Ἰδὲ Ξανθουδίδην ἔ. ἀν. σελ. 9 ἑξ.

² Ἰδὲ Ξανθουδίδην, ἔ. ἀν. σελ. 10 ἑξῆς, καὶ Φιλάκη, Ἱστορ. Κρήτης τομ. Β' σελ. 96 ἑξ. τοῦ Παρρητήματος τοῦ τόμου τούτου.

*Έχει πλεισταχού ξένας, Ένετικάς, λέξεις τὰς ὁποίας ἡ ἤδη ἐπὶ 350 περίπου ἔτη βαρύνουσα τὴν Κρήτην Ένετικὴ κατοχὴ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας κατοίκους τῆς νήσου. Αἱ λέξεις ὅμως αὐταὶ εἶναι συνήθως δικαστικῆς τεχνικῆς φύσεως (πραιζέντες, ὀμπλιγάροντας, σιάμπελε μύμπελε κτλ.), αἱ ὁποῖαι λοιπὸν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τῆς ἐπισήμου Ένετικῆς γλώσσης καὶ διὰ τοῦτο ἠδυνήθησαν νὰ κατισχύσωσι. Ἀρκετὰ νέα οἰκογενειακὰ ὀνόματα μανθάνομεν ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων.

Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγράφων εἶναι τοῦτο διδακτικὸν τῶν σχέσεων φεουδαρχῶν πρὸς τοὺς παροίκους καὶ τοῦ τρόπου τῶν πληρωμῶν καὶ ὑποχρεώσεων τῶν τελευταίων πρὸς τοὺς πρώτους (ἰδὲ ἐκτενέστερον Ξανθοῦδίδην ἔ. ἀν. σελ. 14).

Τὰ ἐγγραφα ταῦτα δημοσιεύω κατὰ τὴν χρονολογικὴν τῶν τάξιν καὶ μὲ τὰς ἀνορθογραφίας, παρατονισμοὺς, ἀσυνταξίας κλπ. τῶν πρωτοτύπων τοῦ πρώτου συμβολαίου ἐξ ἐκάστου τῶν τριῶν συμβολαιογράφων παρέχω καὶ ὀρθογραφικὴν, οὕτως εἰπεῖν, μεταγραφὴν. Ἡ γραμματικὴ καὶ συντακτικὴ διόρθωσις τῶν ἐγγράφων τούτων καὶ ἡ δημοσίευσίς αὐτῶν οὕτω διορθωμένων, δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλος καὶ δυνατὴ βιάζει δὲ πολλαχού τὸ ὕψος τοῦ λόγου τῶν συμβολαίων, λόγου ἀτέχνου, φυσικοῦ καὶ ἐν πολλοῖς διὰ διαφόρους γλωσσικὰς ἐπιδράσεις ἐσφαλμένου¹. Ἐχω καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην ὅτι μέχρι καθορισμοῦ κοινοῦ τρόπου ἐκδόσεως τῶν τοιούτων ἐγγράφων εἶναι καλύτερον τὸ προσφερόμενον νὰ προσφέρηται ὡς ἔχει, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν πρώτην του ἐκδοσιν, εἶτα δὲ αἱ τυχόν μεταγενέστεραι ἐκδόσεις ἢ ἀναγραφαὶ του δύνανται νὰ ἐκδίδονται ὀρθογραφικῶς².

¹ Εἶναι βεβαίως *taedii plena* ἡ ἐργασία ἡ ἀναγράφουσα τόσα σφάλματα, καὶ ὀρθῶς θὰ ἔλεγέ τις ὅτι καὶ ὁ Σπ. Δάμπρος (*Echthesis chronica* σελ. VIII καὶ XI τοῦ προλόγου) «*Lapsus calami librarii tam densi sunt ut eos perpetuos et continuos dicere possim*» ἐνόμισε δὲ ὁ Δάμπρος «*tot et tantis taediis apparatus criticum onerare modo superfluum modo molestum*». ἀναφέρει δὲ καὶ παράδειγμα κειμένου μετ' ἀνορθογραφιῶν τὸ ὅποιον οὕτως ἔχον βεβαίως δὲν θύναται τις νὰ τυπώσῃ. Οὐχ ἤττον διὰ κείμενα ἐν γλώσσῃ οἷα ἡ τῶν προκειμένων συμβολαίων εἶναι προτιμότερα, ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα, ἡ τύπωσις τῶν ὡς ἔχουσι. Παρέχουσι εἰς ἡμᾶς πιστὴν εἰκόνα πῶς τότε ἐγράφετο ἡ Ἕλληνικὴ γλώσσα. Τίς θὰ ἠδύνατο νὰ μεταγράψῃ ὀρθῶς φράσιν λ. χ. ὡς ἡ τοῦ θου συμβολαίου στίχ. 11-12: *νὰ πλερόνο - περασμένον, ἡ ὅποια συχρότατα καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις συμβολαίοις ἀναγράφεται*;

² Εἰς παρενθέσεις () ἐγκλείονται αἱ συμπληρώσεις τῶν βραχυγραφιῶν, ἐντὸς δὲ ἀγκυλῶν [] τίθενται 1) αἱ συμπληρώσεις αἱ τυχόν ἐξ ἀβλεψίας τοῦ γραφέως προερχόμεναι ἢ 2) αἱ συμπληρώσεις λέξεων ἐκ φθορᾶς τοῦ χειρογράφου ἐξητήλων γενομένων. Συνήθως πρόκειται περὶ τῆς δευτέρας περιπτώσεως ὅταν εἶναι προσθήκαι τοῦ ἐκδίδοντος, πρόκειται λοιπὸν περὶ τῆς πρώτης περιπτώσεως, τότε τοῦτο ἀναφέρεται ἰδιαίτερος εἰς τὰς σημειώσεις. **Τὰ Κύρια ὀνόματα** (οἰκογενειακὰ, τοπωνύμια, ὀνόματα μηνῶν κτλ.) ἐμεγαλογραφῆθησαν διὰ νὰ εἶναι σύνοπτα. Αἱ κατὰ σελίδας παραπομπαὶ εἰς τὸ **Λεξικὸν** τῆς Ένετικῆς διαλέκτου τοῦ *Boerio* γίνονται εἰς τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐκδοσιν (ἐν Βενετίᾳ 1856), ἣν εἶχον ἐν Ἀθήναις ὑπ' ὄψιν. Ἐπαρχούσης ἀντ' αὐτῆς τῆς πρώτης (1829) ἐκδόσεως τοῦ λεξικοῦ τούτου προχείρου, εἶναι εὐκόλος καὶ ἡ ἄνευ τῶν σελίδων εὑρεσις τοῦ ζητουμένου ὑπὸ τῆν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῆς σχετικῆς λέξεως.

Συμβόλαιον 1^{ον}(Συμβόλαιον 8^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μιχαῖλ Μουσᾶς (Μυσᾶς).

Ἐκ τοῦ χωρίου Μέσης. 16 Νοεμβρίου 1537.—Μερβράνα $12 \times 6 \frac{1}{2}$ ἑκατοστομέτρων, σχήματος ἀκανονίστου. Πτύξις ἐν τῷ μέσῳ. Ἐφθαρμένον πως ἐν τῷ μέσῳ περίπου καὶ πρὸς τὸ ἀριστερὸν ἡμῖσι. Μελάνη εὐανάγνωστος. Εἰς τὸ τέλος πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπικυροῦντος τὸ συμβόλαιον συμβολαιογράφου ὑπάρχει κωδωνοστάσιον, πιθανῶς ἀντὶ συμβολαιογραφικοῦ τινος σήματος ἢ σφραγίδος.

Περίληψις: Ὁ Νικόλαος Κυριακὸς ἐκ τοῦ χωρίου Μέσης ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Μιχαῖλ Κισσαμίτη καὶ Μιχαῖλ Πρωτόγλυκου ὅτι χρεωστῆ εἰς τὸν Ἰάκωβον Τάντολον ὑπέρπυρα ἐπτὰ (ἄνευ ἄλλης ὑποχρεώσεως ἢ παροχῆς ἀσφαλείας, πάντως διὰ τὸ σχετικῶς μικρὸν τοῦ ποσοῦ).

Ὁρθογραφικὴ μεταγραφή

<p>Ἐν ονοματι τοῦ αἰω(νίου) Θ(εοῦ) ἄμην ἔτη ἐκ τις γενίσεος τοῦ Κ(υρίου) ἡμῶν Ἰ(ησοῦ) Χ(ριστοῦ) εἰς ἀφλζ Νοευριω ις [Ἰνδικτιῶνος] ι εἰς στο 5 τζεστρετον του Ρεθέμνου εἰς χορηον Μέση εἰς τὴν κατικύαν του Πέρο Μερμυ[δη] [φα]νερόν[ει ὁ] Νικόλας ὁ Κυριακὸς ἐκ τοῦ αὐτ(οῦ) χορίου ὁμολογα καὶ χρεωστ(εῖ) τοῦ εὐγενε- 10 στάτου αρχ(ον) μισερ Ἰάκωβο Τάντολον ποτὲ μισερ Φραντζέσκο ἐν τη χωρα του Χανδάκου <u>πρ</u> ζ ἡγου εὐτά καὶ ὁ διαμαρτηριαν ὁ κὺρ Μυχάλης ὁ Κῦ(σ)αμῦτης καὶ Μυχελῆς Προ- 15 τογλύκος. Παπᾶ Μιχαῖλ Μουσᾶς Νοτάριος ὑποβασιλικῆς ἐξουσιᾶς παρακληθεῖς ὑπέγραφα.</p>	<p>Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ ἄμην. Ἔτει ἐκ τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἀφλζ Νοεμβρίου ις (Ἰνδικτιῶνος) ι' εἰς τὸ Τζεστρέτον τοῦ Ρεθέμνου εἰς χωρίον Μέση 5 εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Πέρο Μερμύδη φανερόν[ει ὁ] Νικόλας ὁ Κυριακὸς ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου ὁμολογᾷ καὶ χρεωστῆ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντι[ος] μισερ Ἰάκωβου Τάντολου ποτὲ μισερ 10 Φραντζέσκου ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Χανδάκου ὑπέρπυρα ζ' ἡγουν ἐπτὰ καὶ ὀδιὰ μαρτυρίαν ὁ κὺρ Μιχάλης Κισσαμίτης καὶ Μιχαῖλ Πρωτόγλυκος.</p> <p>Παππᾶ Μιχαῖλ Μουσᾶς, Νοτάριος 15 ὑπὸ βασιλικῆς ἐξουσιᾶς, παρακληθεῖς ὑπέγραφα.</p>
--	---

ὄπισθεν ἔχει: Νικόλα Κυριάκο.

Νικόλα Κυριακοῦ.

Φαίνεται ὅτι ὁ Ἰάκωβος Δάνδολος ἐλθὼν ἐκ Χάνδακος εἰς Μέσην Ρεθύμου κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1537 καινίζει κατὰ τὴν 16 καὶ 19 τοῦ μηνὸς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ὀφειλετῶν τοῦ (ἢ καὶ ὀφειλετῶν τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς του) μὲ τὰ 5 αὐτὰ συμβόλαια, τὰ ὁποῖα γράφει ὁ συμβολαιογράφος Παπᾶ Μιχάλης Μουσᾶς. Ὁ συμβολαιογράφος γράφει τὰ συμβόλαια αὐτὰ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πέρο Μερμύδη ἴσως ἐξ ἄλλου χωρίου προσκληθεὶς καὶ καταλύσας εἰς αὐτὴν τὴν γνωστὴν τοῦ οἰκίαν ἴσως ὁμως καὶ ὁ Δάνδολος ἐφιλοξενεῖτο εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν ὅπου προσήλθε καὶ ὁ συμβολαιογράφος.

1. Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ. Τύπος νεώτερος τοῦ βυζαντιακοῦ «ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τῆς κυρίας καὶ ἀληθῶς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας» ἰδ. καὶ Ξανθουδίδην, Χριστ. Κρ. Β' σελ. 18 καὶ τὰς ἐν τῇ ἐκεῖ σημειώσει του παραπομπὰς εἰς Σάθαν, Miklosich καὶ Müller, καὶ Trinchera.

2. ἐκ τῆς γεννήσεως κλπ. ἀντὶ γεννήσεως λέγεται εἰς ἄλλα συμβόλαια ἀπὸ τῆς ἐνοραζώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Gerland σελ. 126 (συμβολ. τοῦ ἔτους 1299). πρβλ. καὶ Σάθα ἔ. ἀν. 654. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς χρονολογίας ταύτης ἰδὲ καὶ Ξανθουδίδην, Ἰαθηνᾶς τομ. 14 σελ. 300 σημ. 2.

5. τζεστρέτον, ἐν ἄλλοις συμβολαίοις λέγεται δεστρέτον = νομός, Ἰταλ. distretto. (πρβλ. Dandolo - Τάντολος - Τζάντζολος).

6. Τὸ χωρίον Μέση ὑπάρχει καὶ σήμερον ἐν τῷ νομῷ Ρεθύμνης (ἀγροτικῷ δήμῳ Μέσης) ἀριθμεῖ δὲ 361 κατοικοὺς κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920. Ἰδὲ «Πληθυσμ. τοῦ Βασιλ. τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 19 Δεκ. 1920» (Ἰπουργ. Ἐθν. Οἰκονομίας). Ἐν Ἀθ. 1921 σελ. 263, καὶ πρβλ. Ν. Σταυράκη, Στατιστικὴν Κρήτης, πίνακ. σελ. 32.

6. Πέρο Μερμύδης. Τὸ Πέρο εἶναι τὸ Ἑνετικὸν Pjero, Πέτρος, εὐρίσκεται δὲ καὶ σήμερον (καὶ ἐν τῇ Δ. Κρήτῃ) ὡς οἰκογενειακὸν ὄνομα (Πέρος, Περάκις, Περουλιῆς κτλ.) ἰδὲ καὶ Ξανθουδίδην, σελ. 17 καὶ 18 σημ. 2.

9. Λέγει φανερώνει, εἰς τρίτον πρόσωπον πρβλ. καὶ Συμβολ. Ἀρετίου ἀριθμ. 21, 22, 24, 29, 39, 46 κτλ.

10. Ἡ ἐξελληνισθεῖσα Ἑνετικὴ οἰκογένεια τῶν Δανδῶλων σφίζεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ καθ' ὅσον γνωρίζω κυρίως ἐν τῷ Νομῷ Ρεθύμνης. Εἶναι ἐκ τῶν παλαιωτάτων Ἑνετικῶν οἰκογενειῶν. Δουξ τῆς Κρήτης Θωμμάσος Δάνδολος (Dandolo) ἀναφέρεται ἤδη τῷ 1241.

11. Τὸ μισὲ ἢ μισὲ εἶναι τίτλος ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ ἡμέτερον κύριος. Ὁ Σομαβέρας τὸ ἐρμηνεύει διὰ τοῦ mastro.

11. Κατωτέρω (Συμβολ. 4ον στίχ. 9) ὁ Φραντζέσκος λέγεται Φραντζῆς.

12. ὑπέρπυρον - α ἢ πέρπυρον - α εἶναι μόνον τὰ ἐκ τῆς παραδόσεως διατηρηθέντα βυζαντιακὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα τότε οἱ Κρήτες μετέφερον ἀπλῶς καὶ εἰς ὀνομασίαν τῶν ἐνετικῶν τσεκινίων (Ἰταλ. zecchino), 3,452/1000 γραμμ. χρυσοῦ, ἰδ. P. Bonneville Traité des monnaies (ἐν Παρισ. 1806) σελ. 87. Ὁ Σβορώνος (ΔΕΝΑ, τομ. 2 σελ. 362) παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ 12ου ἀκριβῶς αἰῶνος ἄρχεται ἀντὶ τοῦ δλοκότινον νόμισμα (δλος-coctum) ἢ ὀνομασία ὑπέρπυρον, ἢ ἐπικρατήσασα μέχρι τέλους τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους. Τὸ ὑπέρπυρον = aureum coctum ἢ recoctum, δηλ. νόμισμα οὗ ὁ χρυσοῦς δι' ἐπανεπιλημμένων πυρακτώσεων (ἐψήσεων) προσέλαβεν

ἄκραν καθαρότητα (πρβλ. ἄπυρον, ἀπεφθον ἐξάπεφθον). Ἡ λέξις *πέρπυρα* σφίζεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ «ποῦ πάρει χίλια πέρπυρα καὶ κακουδιά γυναικῶν| τὰ χίλια πάν στον ἄνεμο κ' ἡ κακουδιά ἀπομένει». Περί τῆς λέξεως διέλαβεν καὶ ὁ ἀοιδίμος *Κοραῆς* Ἄτ. Β' σελ. 296 πρβλ. καὶ *Πασπάτη*, *Χιακ. Γλωσσάριον* ἐν λ.

16. Εἰς παλαιότερας συμβολαιογραφικὰς καὶ ἄλλας νομικὰς πράξεις ποικίλλει ὁ τύπος οὗτος πρβλ. Gerland, *Neue Quellen zur Geschichte des lateinischen Erzbistums Patras* (ἐν Λειψίᾳ 1903, Teubner) σελ. 182 (πωλητήριον ἔτους 1395): «Καὶ ἐγὼ Θεόδωρος ἱερεὺς ὁ Πίγκης (ἐν ἀσθεντικῆς δυνάμεως νομικὸς ὢν Παλαιῶν Πατρῶν ταῦτα πάντα οἰκεία μου χειρὶ ἔγραψα καὶ ὑπέγραψα καὶ δῆλα τοῖς πᾶσιν ἐποιησάμην καὶ διὰ τοῦ παρόντος μου τοῦδε σημείου ἐπεσφραγισάμην παρακληθεὶς ὑπ' αὐτῶν» πρβλ. καὶ σελ. 184, 195, 197, 218, 220 (ἰδιαίτ. τύπος), 222, 226 (ἀνταλλακτήριον συμβόλαιον τοῦ ἔτους 1440): «Καὶ ἐγὼ Νικόλαος ὁ Νεαπολίτης υἱὸς τοῦ κῦρ Ἰωάννου ἐκείνου, ἐξουσίᾳ βασιλικῆ δημοσιακὸς νοτάριος καὶ τεταγμένος κριτῆς, σὺν τοῖς ἀναγεγραμμένοις μάρτυσιν ἅπασι γὰγ παρῶν ὑπῆρχον, τὰ ἄνωθεν δὲ πάντα ἰδιοχείρως μου ἔγραψάμην καὶ ὑπεγραψάμην καὶ μετὰ τοῦ σημείου μου ἐσφραγισάμην εἰς πίστιν καὶ βεβαίωσιν πάντων παρακληθεὶς». Πρβλ. πρὸς τούτοις σελ. 233, 239 καὶ 237 (ἔτους 1480 «ἐγράφη διὰ χειρὸς Μανουὴλ τοῦ Ἐλευθερίου καὶ ταβουλαρίου (=νοτάρου) πόλεως Μοθώνης» κτλ.) σελ. 241 (ἔτους 1496: «Ἰωάννης ὁ Ἀργεῖνός τῃ δυνάμει δεσποτικῆ νοτάριος ὢν ἔγραψα καὶ ὑπέγραψα ἐν Ναυπάκτῳ»). Καὶ ἐν τοῖς Λατινικοῖς συμβολαίοις εὗρηται παρόμοιος τύπος σελ. 175 (Συμβολ. Πατρῶν, ἔτους 1369: *Et ego Andreas quondam Mathey de Bononia, publicus imperiali auctoritate notarius predictis omnibus una cum dictis testibus vocatus interfui et hanc cartam manu propria scripsi signoque meo consueto signavi rogatus.* πρβλ. σελ. 170, 177, 179 κλπ. Παρὰ *Ψιλάκη* Ἱστορ. Κρητ. Β' σελ. 98 τοῦ Παραρτήματος φέρεται (=Σάθα Μεσαιῶν. Βιβλ. τομ. Σ' σελ. 654): Μανουὴλ ὁ Ὑαλινᾶς *νοτάριος ἰνπεριάλες*

Συμβόλαιον 2^{ον}

(Συμβόλαιον 9^{ον} τῆς ἐν Βερολίνῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μιχάλης Μουσαῆς.

Ἐκ τοῦ χωρίου *Μέσης. 16 Νοεμβρίου 1537.*—Μεμβρᾶνα 8 × 8 ἑκατοστομέτρων. Ἀσαφῆς πλέον ἢ γραφή. Μελάνη ἐξίτηλός πως. Τὸ συμβόλαιον δὲν ἔχει κωδωνοστάσιον μετὰ τὸ «ὑπέγραψα».

Περίληψις: Ὁ Μανουῆσος Γεωργίου Λαθιρᾶς ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Μιχαὴλ Κισσαμίτη καὶ Μάρκου Κουτροῦλη ὅτι χρεωστῆ εἰς τὸν Ἰάκωβον Τζάντζολον πενήτηντα δύο ὑπέρπυρα καὶ δεκατέσσαρα σολδία.

Ἐν ονόματι τοῦ αἰωνίου [Θ]ῦ ἀμήν. Ἐτη ἐκ τῆς Γενύ(σ)εος τοῦ Κ(υ)ρί(ο)υ ἡμῶν Ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ εἰς ἀφ[λ]ζ Νο' ευρω ις Ιν(δικτιῶνος) ἰ εἰς στὸ τζεστρέτον τοῦ Ρεθέμνον εἰς χωρ[ιον] Μέσης εἰς την

κατηκηαν του Παιρο Μερμύδη φανερον[ει] ὁ Μανουσος Λαθί-
 5 ρας ποτὲ Γεῶρ(γι)ου ἐν το αὐτῶ χωρίον ομολογὰ καὶ χρεοστει
 τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχον μισερ Ιακοβο Τζάντζολον ποται μισερ
 Φραντζέσκο ἐκ τῆ χώραν του Χανδακου ὑπερπειρα νῦ ἡγου
 πενηντα δηὸ καὶ σολδη ιδ̄-μ(άρτυρες) ὁ κὺρ Μυχ(ε)λης Κυσαμυτης
 καὶ Μάρκος [Κο]υτράλεις. Ἐγὼ παπᾶ Μυχαλης Μουσαῆς νοτ(ά)ρ(ο)ς
 10 ὑπο βασιλικῆς ἐξουσί(ας) παρακλυθεις ὑπεγραφα.

ὀπισθεν ἀναγράφεται τὸ σημεῖωμα: **Μανούσου Λαθίρα**

4. Παιρο=Περο ἰδ. ἀνωτέρω Συμβολ. 1 στίχ. 6.
 4. Τὸ ὄνομα *Μερμύδης* (καὶ ὄχι Μερμύλης ἢ Μερκίτης) μόνον ἐκ τοῦ 4ου συμβολαίου
 (στίχ. 5) δύναται ἀσφαλῶς νὰ ἐξαχθῇ. Ἐκεῖ ἀναγινώσκεται εὐκρινῶς.
 4. *Μανούσος* σύνθετος ὄνομα ἐν Κρήτῃ (ιδίως ἐν Σφακιόις). Περί τῆς πιθανῆς παραγωγῆς
 του (ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Manuchio) διέλαβε λεπτομερῶς ὁ Ξανθουδίδης ἐν *Ἀθηνᾶς* τομ. 38 σ. 131.
 4-5. Λαθίρας ἢ Λαθιῶς δὲν εἶναι δυνατὸν ἀσφαλῶς νὰ λεχθῇ, διότι δὲν ἔχει τόνον ἀνα-
 γνωστῆν ὄμως μᾶλλον Λαθίρας διότι ἐπὶ τοῦ ι ἔχει δύο στιγμάς.
 7. Γράφει ὀλόκληρον τὴν λέξιν *ὑπέρπυρα* ἄνευ τῆς συνήθους βραχυγραφίας.

Συμβόλαιον 3^{ον}

(Συμβόλαιον 10^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μιχάλης Μουσαῆς

Ἐκ τοῦ χωρίου Μέσης. 16 Νοεμβρίου 1537.—Μεμβράνα $13\frac{1}{4} \times 9$ ἑκατοστομέτρων. Πτύ-
 ξις ἐν τῷ μέσῳ. Δεύτερον ἡμισυ πρὸς τὰ κάτω ἐφαρμμένον. Ἡ μελάνη εἰσέτι εὐανάγνω-
 στος. Κωδωνοστάσιον ὡς ἐν τῷ 1ῳ συμβολαίῳ.

Περίληψις: Ὁ Παππᾶ Κωνσταντῆς Λαθίρας ἐκ τοῦ χωρίου Μέσης ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρ-
 τύρων Χριστοδοῦλου Κουδούνῃ καὶ Γεωργίου Τζαμαντούρα ὅτι χρεωστει εἰς τὸν Για-
 κουμῆν Τάντζολον πενήντα ὀκτῶ ὑπέρπυρα καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ
 δύναται νὰ πωλήσῃ οὔτε τὸ κρασί του οὔτε ἄλλο τίποτε μέχρις οὗ πληρώσῃ τὸ χρέος
 του τοῦτο.

Ἐν ονόματι του αἰωνίου Θε(ο)ῦ ἀμὴν ἔτη ἐκ τῆς γενησεος του
 Κ(υρίου)υ ἡμῶν Ἰησοῦ Χ(ριστο)ῦ εἰς ἀφλ̄ξ̄ μη(νος) Νοευριω ις
 Ἰνδικτιῶνος ι εἰς το νησι της Κρήτ(ης) εἰς τὸ τζεστράιτῶν του

- Ρεθεμνου εἰς χωρηον Μέσ(η) εἰς τὴν καιηκυαν τοῦ Περο Μερ-
 5 μύδη ευρεισκόμενος εγω παπᾶ Μυχάλης Μουσᾶς νοτάρος προξεν-
 τ(ες) ὁ παπᾶ κυρ Κωνσταντις Λαθίρας ποτὲ παπᾶ κυρ Μυχάλει ἐν
 τῷ χωρί(φ) Μέσεις ὁμολογα καὶ χρεόστει τοῦ εὐγεν[ε]στάτου αρχον
 μισερ Γυακουμυ Τάντζολον ποτε μισερ Φανατζέσκο εν τη χωραν
 τοῦ Χανδάκου ἀποταν καὶ αν εχουσι να κάμοσιν πρότας καὶ ειστερα
 10 με τον λογαρειασμο της κυρᾶς δηα χηρὸς δικυ μου τοῦ γραματικου
 πο νη ἡγου πενήντα οκτο καὶ κοντεταριζεται να μιν μορου να που-
 λεισιν κανενα του πραμα ειτεις το κρασί του δσάν απο τὰ αλα του
 καλὰ ἐος οὔ να πλεροθῆ ο ρυθὲν ἄρχος καὶ ὁ δυαμαρτηρειας ὁ Χρι-
 στόδουλος Κουδούνηης [ὡς] καὶ Γεώργ(ης) Τζαμαντουρας.
 15 Ἐγὼ παπᾶ Μυχάλης Μουσᾶς νοτάρος ὑπο βασιλικ(ης) εξουσιας
 ὑπέγρα[ψα]. ὀπισθεν ὑπάρχει: † Παπᾶ Κοσταντῆ Λαθίρα

Τὸ συμβόλαιον τοῦτο εἶναι λίαν δυσανάγνωστον, περιέχει πλείστας κακογραφίας, ἀνορθο-
 γραφίας καὶ βραχυγραφίας, ὥστε εἰς τινα σημεῖα, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος εἰς τὰς σημειώ-
 σεις, ἢ ἀνάγνωσις νὰ μὴ θεωρητῆ ὡς ἀπολύτως ἀσφαλής.

5. Ἐδῶ φαίνεται ἴσως γράφων μᾶλλον Μερμύτη (μὲ τ).

5. *Προξέντες* = παρόντος καὶ τοῦ κλπ., συχνὰ εἶναι ἡ λέξις εἰς τὰ συμβόλαια, ὡς καὶ τὸ
 ῥῆμα *προξεντάρω* (Ξανθοῦδιδ. σελ. 347).

8. *Γιακουμῆς* εἶναι τὸ ὄνομα Ἰάκωβος κατὰ παραφθοράν (ἰδὲ *Μπούτορα*, Κύρια Ὀνό-
 ματα σελ. 119). Τὸν *Δάνδολον* γράφει αὐτὸς *Τάντζολον*.

8. Γράφει *Φανατζέσκο*, ἀντὶ Φραντζέσκο(υ).

9. Τὸ *ἀπόταν* - ἕστερα φαίνεται νὰ σημαίνῃ ὅ,τι καὶ οἱ ἐν τῷ συμβολαίῳ δφ στίχ. 20 - 22.

9. ἀπὸ ὅ,τι καὶ ἂν κλπ. δηλ. ἀπὸ γενικὰς ληφοδοσίας προγενεστέρας καὶ νεωτέρας. πρβλ.
 συμβολ. 4ον στ. 10 ἔξ. ἀπόταν=ἀπότης (συμβολ. 4ον στ. 10) (Ξανθοῦδιδης).

10. «Θὰ πρόκειται διὰ τὴν χήραν τοῦ Φραγκίσκου Δανδόλου καὶ μητέρα τοῦ Ἰακώβου, ἡ
 ὁποία θὰ εἶχε κάμει λογαριασμόν μὲ τοὺς ὀφειλέτας πρὶν ἡλικιωθῆ ὁ υἱὸς των» (Ξανθοῦδιδης).

10. διὰ *χηρὸς δικύ μου τοῦ γραματικου* ὑποπτεύω ὅτι κρύπτεται τὸ ὄνομα τοῦ γραμ-
 ματέως ἴσως Δικονίμου δηλ. Νικοδήμου (πρβλ. Συμβ. Ἄρετ. σελ. 58, 60) ἂν δὲν εἶναι *δικου*
μου γραματικου» (Ξανθοῦδιδης). Ἡ ἐξέτασις τοῦ ἀντιγράφου μου μὲ κάμνει νὰ πιστεύσω ὅτι
 πιθανώτατα ὁ Ξανθοῦδιδης ἔχει δίκαιον. Ὑπεράνω τοῦ δ ἔχω σημειώσει ἐν κεφαλαίῳ Δ
 μὲ ἐρωτηματικόν.

12. *εἴτις* = οὗτως, ἔτσι ἰδ. *Χατζιδάκι* ΜΝΕ Β' 591. Εἰς τὰ κατωτέρω συμβόλαια εὐρίσκεται
 συχνὰ ἡτης (11ον στ. 21, 12ον στ. 13).

14. *Κουδούννης*. Ὁ Ξανθουδίδης ἀναφέρει (σελ. 377) οἶκον. ἐπίθ. Κουδουμνῆς τὸ ὁποῖον ἔχομεν καὶ εἰς τὸ 16ον στίχ. 21 τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων συμβολαίων (πρβλ. Gerland, Nobl. Crét. σελ. 58). Τὸ προκείμενον ὁμοῦ συμβόλαιον ἔχει *Κουδούννης* (μὲ δύο ν), οἰκογενειακὸν ὄνομα καὶ νῦν πολλαχθῶς τῆς Ἑλλάδος ἐν χρήσει.

14. *Τζαμαντουρας*. Τὸ ὄνομα ἴσως ἐκ τοῦ σαμαντοῦρα (σημαντήρ) σημαδοῦρα (ἐπιπλευστής τῶν ναυτικῶν). Ὁ Ξανθουδίδης μοὶ ἀνακοινοῖ ὅτι εἰς ἔγγραφον τοῦ 14ου αἰῶνος τῆς Μονῆς Χιλιανδαρίου δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Louis Petit εἰς τὰ Βυζαντινὰ Χρονικά Πετρουπόλεως ὑπάρχει ὄνομα *Τζαμάντορος*. Σήμερον δὲ σφύζεται *Τζαμάντουρας* εἰς Ποταμιὲς Πεδιάδος. Λέγει λοιπὸν ὅτι ἂν εἰς τὸ χειρόγραφον εἶναι *Τζαμάντουρας* τονισμένον ἴσως νὰ προήλθεν ἐκ τοῦ: Διαμαντῆς - Διαμάνταρος - Τζαμάντορος - Τζαμάντουρας. Τὸ χειρόγραφον δὲν ἔχει οὐδένα τόνον, ὥστε μένει ἀμφίβολον πῶς πρέπει νὰ τονισθῇ. Ὁ Βογιατζίδης, Ἄμοργός σελ. 60, ἀναφέρει ἐπιθετον *Τζαμάντουρος* (πρβλ. Παχυμέρ. I, 80, 14 ἐξ.). Καὶ τὸ Γεώργ(ης) δὲ θὰ ἠδύνατό τις μάλλον νὰ ἀναγνώσῃ καὶ ὡς Γεωργιλ(ᾶς).

Συμβόλαιον 4^{ον}

(Συμβόλαιον 6^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μιχάλης Μουσαῶς.

Ἐκ τοῦ χωρίου Μέσης. 18 Νοεμβρίου 1537.—Μεμβρᾶνα $10\frac{3}{4} \times 9\frac{1}{4}$ ἐκατόστομέτρων. Ἐκ πτύξεως ἐφαρμμένον ἐν τῷ μέσῳ καὶ κάτω εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ ἀλλὰ ἄνευ βλάβης τῶν γραμμάτων. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπικυροῦντος τὸ συμβόλαιον συμβολαιογράφου Μουσαῶ ἔχει κωδωνοστάσιον ὡς ἐν τῷ 1ῳ συμβολαίῳ.

Περίληψις: Ὁ Παῦλος Νικολάου Πρωτόγλυκος ἐκ τῆς Μέσης ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Μιχαὴλ Κισσαμίτη καὶ Ἰωάννου Χωματιανοῦ ὅτι χρεωστὴ εἰς τὸν Ἰάκωβον Τάντολον ὑπέρπυρα ἑκατὸν δώδεκα.

Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰω(νι)οῦ Θεοῦ ἀμὴν ἔτη ἐκ τῆς Γενήσεος του Κ(υρίου)υ ἡμῶν Ἰ(ησοῦ)υ Χ(ριστοῦ)υ εἰς ἀφλζ̄ μηνος Νοεβριω 18 Ἰν(δικτιῶνος) ῑ εἰς το νησιόν της Κρητεις εἰς τὸ τζεστραίτον τοῦ Ραιθεμνου εἰς σχορουον Μεσεις εἰς τὴν κατηκύαν τοῦ Περο Μερ-
5 μύδου ευρησκομενος ἐγὼ Παπαμυχάλης Μουσαῶς νοτάρος ὀμπρός ἐμένα καὶ τον κατω γεγραμ[μένων] μαρτηρον πραιξέντες ὁ Παῦλος ὁ Πρωτογληκός ποτε Νεικολα εν τῷ χωρίῳ Μέσεις καθομολ(ο)γα καὶ χρεωστ(εῖ) νὰ δοσῶ καὶ νὰ πλερόσῶ του ἐυγενεστατου ἄρχον μισερ Ιακοβο Τσαντζολον ποται μῦσερ Φραντζῆ ἐκ τῆς [χώ]ρας
10 του Χανδάκου πρ ριβ ηγου ὑπερπουρα εκατον[δῶ]δεκα ἀποτ(ι)ης

αν εχουσι νά λαβουσι ἔδς την φοραν τουτην μεα ὑπερπουρα οκτο
 ὅπου ἐκαμεν ὁ ρυθεν αρχος καλα εἰς τοῦ καιστατόρου κι να με
 (= νά εἶμαι) παλυ τα ού(:)λμου σού(:)του ηγου το μερτηκον του
 οπου του εντοκαρ[ει] [ὄμ]πλε[γάδον] του ρηθεν ἄρχων [ῶ]στε νωα
 15 των ἀπο πλερωσι (= ὥστε νά τον ἀποπληρώση) και ὁ δυναμαρτη-
 ρουαν κῦρ Μιχαλῆς Κυσαμύτεις και κῦρ Ἰω(άννης) Χοματηανὸς
 Παπ(π)ᾶ Μυχαλης Μου[σᾶς] Βασιληκης εξουσιας.

ὀπισθεν φέρει:

Παῦλο Προτογλυκο

Καὶ τὸ συμβόλαιον τοῦτο εἶναι παραπολὺ κακῶς και δυσαναγνώτως γεγραμμένον, αἱ λέξεις διακόπτονται πολλὰκις εἰς πολὺ ἀλλήλων ἀπεχούσας συλλαβὰς και αἱ βραχυγραφίαι εἶναι πολ-
 λαχοῦ δυσαναγνώστοι ἢ και ἀδιανόητοι.

9. *Φραντζῆς*. Ἀνωτέρω (Συμβόλ. Γ στιχ. 11) εἶπε Φραντζέσκος.
10. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐκφορὰ *ὑπέρπουρα* (πρβλ. και στιχ. 11).
11. Τί σημασίαν ἔχει τὸ «μεα ὑπέρπουρα ὀκτώ» διὰ τὸ ὅλον συμβόλαιον δὲν δύναμαι νά ἐννοήσω. Ἴσως ἤθελε ἀντὶ τοῦ φερομένου *μεα* νά γράψῃ *μέ τὰ* (Ξανθοῦδ.: *μέ ἄλλα*) δηλ. ὁ Προτογλυκος χρεωστῆ ὄλα και ὄλα 112 ὑπέρπουρα, ὑπολογιζομένον και τῶν ὀκτώ τούτων περι τῶν ὁποίων εἶχον συζητήσει εἰς τοῦ Καιστατόρου.
12. «*ἔκαμε καλά*, τὸ ἄλλως *καλάρω* = συμψηφίζω, ὅπως ἀκούεται και σήμερον *καλάρω*, *καλέρνω*, *κάνω καλά*. Ἡ ἰταλικὴ κατάληξις τοῦ ρήματος ὅπως τὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου *ἀτονιάρω* και τὰ *βαστάρω*, *σοδιάρω*, *προστιμάρω*, *γιοματάρω*, *σταλάρω*» (Ξανθοῦδίδης).
12. *Καιστατόρου*. Τί εἶναι Καιστάτορος (Κουράτωρος;) δὲν γνωρίζω. Θὰ πρόκειται ἴσως περι τινος ἀρχῆς (ταγμακῆς;). «Ἡ λέξις ἀπὸ *σεκεστάρω* και *κεστάρω* (Ἐνετ. *sequestrat*) = κάμνω κατάσχεσιν, ἐγγράφω ὑποθήκην (πρβλ. Συμβ. Ἄρετ. σελ. 150, 255 κτλ. 157, 160 σημ. 6). Ὁ *κεστατόρος* τότε εἶναι ὁ δικαστ. κλητῆρ ὁ ἐνεργῶν τὴν κατάσχεσιν» (Ξανθοῦδίδης).
13. Τὰ ἐπόμενα ἴσως νοητέα: και νά εἶμαι (εἶναι;) πάλιν τὰ ὄλα μου (= ὑπάρχοντα) σότο (*sotto*) τ. ἔ. ὑποκείμενα πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ δανειστοῦ. Βεβαίως θὰ εἶναι τὸ *σιμουλέτην σόλην-τομ*, ἢ *σίμουλ ετινσολιτομ*, *simul et insolitum*, τυπικὴ φράσις παραμείνασα ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων = ὁμοῦ και ἰδίᾳ ἕκαστος. Συμβολ. Ἄρετ. 132, 133 σημ. 6. Σάθα Μεσ. Βιβλ. VI, ριὲ και Ducange, Gloss. med. et infim. latinitatis ἐν λέξει» (Ξανθοῦδίδης).
14. *ἐντοκάρω* ἢ (*ν*)*τοκάρω* (Ἐνετ. *tocar*) = ἀνήκω, ἀναλογῶ. Συνήθως κεῖται τριτοπροσώ-πως ἰδ. Ξανθοῦδ. σελ. 312 και 355.
18. Μετὰ τὸ ὄνομά του φέρεται μόνον «Βασιλικῆς ἐξουσιας» χωρὶς τὸ «νοτάριος ὑπὸ κτλ. παρακληθεῖς ὑπέγραψα».

Συμβόλαιον 5^{ον}(Συμβόλαιον 7^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ Συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παπᾶ Μιχάλης Μουσᾶς.

Ἐκ τοῦ χωρίου *Μέσης*. 19 Νοεμβρίου 1537. — Μεμβράνα 13 × 6 ³/₄ ἑκατοστομέτρων. Πτύξεις ἐν τῷ μέσῳ. Ἡ δεξιὰ γωνία κάτω λείπει ἀσαφείς λέξεις τινές ἐν τῷ μέσῳ πρὸς τὰ ἀριστερά. Μελάνη εὐανάγνωστος. Κωδωνοστάσιον ὡς καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ.

Περίληψις: Ἡ χήρα Μαγυζαρήκαινα ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Τζανῆ Γαβαλᾶ καὶ Μιχελῆ Μερκίτη ὅτι χρεωστει εἰς τὸν Ἰάκωβον Τσαντολον τέσσαρα ὑπέριπτρα καὶ τρία σολδία.

Ἐν ονόματι τοῦ αἰω(νί)ου Θε(ο)ῦ ἄμην ἔτη ἐκ τῆς γενησεος του κ(υριο)υ ἡμῶν Ι(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ εἰς ἀφλζ̄ μηνὸς Νόευρίου ιθ̄ Ἰνδικτιῶνος ι εἰς το νησῑ της Κρίτης εἰς το τζιστραίτον του Ρεθέμνου εἰς χωρη(ον) Μέση εἰς τὴν κατηκύαν τοῦ Περο Μερμύδη πραιζέντες 5 καὶ [ἐγὼ ἢ — — —] Μαγυζαρηκαινα χήρα ποτὲ Ἄλεξει Μαγυζαρηκαινη ἐκ τοῦ] χωρήου Ἁγίου Δημήτρη ὁμολογᾶ καὶ [χρεωσ]τεῖ τοῦ εὐγενεσταίου αρχον μισερ̄ Γιακουμῦ Τσαντολον ποται μισερ̄ Φραντζέσκο ἐν τῇ χώρα του Χανδάκου πρ̄ δ̄ σολδια γ̄ ἡγου υπερπειρα τεσερα καὶ σολδηὰ τρη̄α καὶ ὁ διαμαρτυρηαν ὁ κύρ Τάζνεις Γαβα- 10 λᾶς καὶ Μυχελεις Μερκίδης (Μερμύδης;) καὶ οἱ σύπεροι. Παπᾶ Μυχάλης Μουσᾶς νοτάριος ὑπὸ Βασιλικῆς ἐξουσίας ὑπέγρα[ψα].

ὁπισθεν φέρεται τὸ σημεῖωμα: **Χηρα Μαγυζαρηκαινα**
απο τον Ἁγιον Δημητρη

Καὶ τὸ συμβόλαιον τοῦτο εἶναι διὰ κακῆς γραφῆς γεγραμμένον, ἀλλ' ἢ κακογραφία του δὲν ὑπερβαίνει τὴν τοῦ προηγουμένου.

5. Τὸ ὄνομα *Μαγυζαρήκαινης* δὲν φαίνεται Ἑλληνικόν. Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ τὸ ἐτυμολογήσω.

6. Ἁγιος Δημήτρη φάινεται νὰ εἶναι τὸ χωρίον τοῦ ἀγροτικοῦ δήμου Πηγῆς τὸ ὁποῖον ἠριθμεῖ (1920) 72 μόλις κατοίκους.

7. *Γιακουμῆς* ἀκούεται σήμερον συχνὰ ἐν Κρήτῃ, = Giacomo (ιδ. Μπούτουρα, Κύρια ὀνόματα σελ. 119 καὶ πρὸβλ. συμβολ. 3ου στίχ. 8).

9. *Γαβαλᾶς*, εἶναι καὶ νῦν συχνότατον οἰκογενειακὸν ἐπίθετον ἐν Κρήτῃ. Περὶ τῆς οἰκογε-

νείας τῶν Γαβαλάδων ἰδέ τινα παρὰ *E. Gerland*, Histoire de la noblesse crétoise σελ. 49.

10. *Μιχαῆλης* εἶναι τὸ ἐξιταλισθὲν εἰς Michele : Μιχαήλ.

10. Ἡ κακογραφία τοῦ ὀνόματος, τοῦ δευτέρου μάρτυρος εἶναι τοιαύτη ὥστε τοῦτο νὰ δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ *Μερκίδης* ἢ *Μερμύδης*.

10. οἱ *σύτεροι* = οἱ ἄνωθεν τ. ἔ. οἱ οὐράνιοι Θεοὶ (li Superi). Δὲν συνήντησα τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς προκειμένοις συμβολαίοις.

Συμβόλαιον 6^{ον}

(Συμβόλαιον 5^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μανόλης Βαρούχας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κυριάννας. 5 Φεβρουαρίου 1565.—Μεμβρᾶνα 21 $\frac{1}{2}$ × 14 $\frac{1}{4}$ ἑκατοστομέτρων. Ἐκ πτύξεως ἐφθαρμένη εἰς τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ καὶ κάτω εἰς τὸ ὄνομα τοῦ συμβολαιογράφου. Μελάνη εἰσέτι ζωηρά πω.

Περίληψις: Ἡ Μαρία Ταμιάδαινα (χήρα τοῦ ποτὲ Γεωργίου Ταμιά) ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Μαν(όλη) — — — καὶ Τζανῆ Ταμησιᾶ εἰς τὸν Γεώργιον Χορτάτην ὡς ἐπίτροπον τοῦ Ματθαίου Καλλιέργη ὅτι λογαριασθεῖσα μὲ τὸν λογιστὴν τοῦ Ματθαίου Καλλιέργη Τζουλιᾶνον Καρτούτζην ἀποδέχεται ὅτι χρεωστῆ εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλιέργη ὑπόλοιπον ἐκ μισθώσεως δεκατέσσαρα ὑπέρυτρα καὶ δεκαῆξ σολδία, τὰ ὅποια θὰ πληρώσῃ καὶ διὰ τὰ ὅποια ἐνεχυριάζει εἰς αὐτὸν τὴν κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν της.

Ὁρθογραφικὴ μεταγραφή

<p>Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰω(νίου) Θε(ο)ῦ
 αμὴν ἐτι ἀπὸ τῆς θη(ας) τοῦ Χ(ρι-
 στο)ῦ γενήσεως ἀφξε Φεβρουαριος
 5 ἔ(νδικτιῶνος) ἠ εν τινησο Κρητῆς
 5 εἰς τὸ δεστρέτον Ριθ(έμνου) εἰς τὸ
 χορ(ιον) Κηριανᾶ εὐρισκομεγος ἐγὼ
 ὁ νοτ(ά)ρ(ος) εμπρόστας τον κατόγε-
 γραμένον καὶ παράκαλεμενον μαρ-
 τ(ύ)ρ(ων) φανερ(όν) καμνὸ καὶ ὁμο-
 10 λογὸ ἐγὼ Μαρηα χηρά Ταμηαδενᾶ
 του ποτὲ Γεώργη Ταμῆα κατ(οι)κού-
 μενη εἰς τὸ ηρ(η)μενο χοριὸ μὲ τοὺς
 διαδοχοὺς μου το ποσ ηδα λόγαρη(α-</p> | <p>Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ ἀμὴν.
 Ἐτει ἀπὸ τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ γεν-
 νήσεως ἀφξε Φεβρουαρίου ε Ἰνδικτιῶ-
 νος ἠ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτης εἰς τὸ δε-
 στρέτον Ριθέμνου εἰς τὸ χωρίον Κυρ- 5
 (γ)ιάννα εὐρισκόμενος ἐγὼ ὁ νοτάρος
 εμπροστας τῶν κατογεγραμμένων καὶ
 παρακαλεμένων μαρτύρων φανερόν κά-
 μνω καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ Μαρία χήρα Τα- 10
 μιιάδαινα τοῦ ποτὲ Γεώργη Ταμῆα κα-
 τοικουμένη εἰς τὸ εἰρημένον χωρίο μὲ
 τοὺς διαδόχους μου τὸ πῶς ὀδιά λογα-
 ριασμὸ συβαστικῶς μὲ τὸ μισὲ Τζου-</p> |
|---|---|

σ)μό σίβαστηκος με το μισέ Τζου-
 15 λια(νο) Καρτούτζη ὡσάν καδερνη-
 [έ]ρης τοῦ ἐκλαμπροτάτου αφεντος
 μισε Μαθεῶ Καληεργ[η] ποτε εκλα-
 μπροτατου αφεντος μισε Βητορε
 ησῳτί ημε κρατιμενη νά πλερόνο τῆς
 20 αφεντιᾶς του τοὺς χρόνους τοὺς πε-
 ρασμενοὺς ος ὄλον τον χρονό τον
 περασμενον ἤτζη $\overline{\alpha\phi\epsilon\delta}$ ητῆς ὀδιᾶ
 εντριτίες πακτη [έ]γγαρη(ες) ἀγῳγιά
 ζε[υγα]ρικᾶ και η της ἄλλον ημε
 25 κρατημενοι νά πλερόνό τῆς αφεν-
 τι(ᾶς) τοῦ ὄσαν καβαλαρης μου και
 ἐπατάραμεν ὅτι και ἄν ηγά δοσμενά
 τῆς αφεντι[ᾶς] του ὄβερ τον γρα-
 ματικον του και ἀπόμηνά καθαρια
 30 χρεοφελ(ε)τῆσα οδια ρέστος $\overline{\nu\pi\rho}$ $\overline{\iota\delta}$
 σολδιά ις ηγου υπερπίρα δεκατεσερά
 και σολδια δεκαξε τα ὀπῳα τ[ῆν σή]-
 μ[ερον] ηλθα εις σεβασι μετα σενα
 το μισέ Τζῳρτζη Χορτατζ[η] [ὡσάν
 35 κο]μέσως του ηρ[η]μένοῦ εκλαμπρό-
 τατοῦ αφεντος μισέ Μ[αθεῶ Καλη-
 ε]ργη και πρόμεταρό νά πλεροσό εις
 ετουτ[ον] τὸ μοδὸ εις πά[γες δύο
 ἀπὸ Ὀκτω]βρι ἔως Ὀκτωβρι να
 40 διδὸ πασ(α) χρόνον $\overline{\nu\pi\rho}$ ζ και σολδια
 ἠ ηγ[ου] [ὑπέ]ρπιρα ἔντα και σολδιά
 οκτο αρχ(ι)ζοντας τον [Ὀ]κτόβρι
 πρότ[ον] [έ]ρχομεν[ον] ητζη $\overline{\alpha\phi\epsilon\delta}$ εος
 νά πλερόσο το ηρ(η)μενον χρέος και
 λιᾶνο Καρτούτζη ὡσάν καδερνηέρις
 τοῦ ἐκλαμπροτάτου αφεντος μισέ Μα- 15
 θαίο(ν) Καλλιέργη ποτε ἐκλαμπροτά-
 του αφεντος μισέ Βίτορε εις ὅ,τι εἶμαι
 κρατημένη νά πλερόνω τῆς αφεντιᾶς
 του τοὺς χρόνους τοὺς περασμένους ὡς
 ὄλον τὸν χρόνο τον περασμένον εις τζι 20
 $\overline{\alpha\phi\epsilon\delta}$ ἤτοις ὀδιᾶ ἐντριτίες πάκτη ἐγ-
 γαρεῖες ἀγῳγια ζευγαρικᾶ και εἴ τις
 ἄλλον εἶμαι κρατημένη νά πλερόνω
 τῆς αφεντιᾶς του ὡσάν καβαλλάρις μου
 και ἐπατάραμεν ὅ,τι και ἄν εἶχα δο- 25
 σμένα τῆς αφεντιᾶς του ὄβερ τον γραμ-
 ματικόν του και ἀπόμεινα καθαρία
 χρεοφειλέτισσα ὀδιᾶ ρέστος $\overline{\nu\pi\rho}$ $\overline{\iota\delta}$ και
 σολδιά ις ἠγουν ὑπέρπυρα δεκατέσερα
 και σολδιά δεκαξε τὰ ὀποῳα τ[ῆν σή] μ[ε- 30
 ρον] ἠλθα εις σύβασι μετα σένα τὸ μισέ
 Τζῳρτζη Χορτάτζη [ὡσάν κομ]μέσος
 (-κομμέσσον) τοῦ εἰρημένον ἐκλαμπρο-
 τάτου αφεντος μισέ [Μαθαίο(ν) Καλ-
 λιέ]ργη και προμετάρω νά πλερώσω εις 35
 ἐτοῦτον τὸ μὸδο εις πά[γες δύο] [ἀπὸ
 Ὀκτώ]βρι ἔως Ὀκτώβρι νά δίδω πᾶσα
 χρόνον $\overline{\nu\pi\rho}$ ζ και σολδιά ἠ ἠ[τζι]οι]
 [ὑπέ]ρπυρα ἔφτᾶ και σολδιά ὀκτώ ἀρ-
 χίζοντας τὸν Ὀκτώβρι πρῳτ[ον ἐρχό- 40
 μεν]ον εις τζι $\overline{\alpha\phi\epsilon\delta}$ ἔως νά πλερώσω
 τὸ εἰρημένον χρέος και ἄ δὲν [ἠ]θελα
 ἀπεντήρει [ν]ᾶ ἠμπορῆ νά τὰ σκοδάρη
 ἀπὸ ἔμεινα και ἀπὸ [τὰ καλά μου με

45 ἀδεν [ἦθελα ἀτεντήρει ν]α ημπορῖ τῆ] στρατά τοῦ γαστάλδου ὀμπλιγά- 45
 νά τα σκόδαρι ἀπό ἐμενα και ἀπο [τὰ ροντας ὄλ[ο] μου τὸ προῦμ[α] [στάμ-
 καλά μου με τῆ] στρατα τοῦ Γά- πελε] μόμπελε κινήτο και ἀκίνητο και
 στάλδο ὀμπλεγ(α)ροντας ὄλ[ο] μου τὸ τὰ ὄζα μ[ου] ὄλα ἦτι[ζοι] [χοιτρά ὄσα
 προαμ[α] [στάμπελε] μομπελε κηγητό και λειανὰ] και ὀδιὰ βεβαίωσιν ἀληθι-
 50 και ἀκηνητο και τα οζα μ(ου) ὄλα νῆν ποιῶ τὸ παρὸν ὀμπρο[ὸς τῶν κα- 50
 ητι[ζη] χοιτρά ὄσα και λειανὰ] και ὀ τωγε]γραμμέων και παρακαλεμένων
 δια βεβαϊῶσῆν ἀληθηνην πιο τ[ὸ] μαρτύρων μαρτύρες Μαν[όλης] ---
 παρον ὀμπρο[ος τῶν κατογε]γράμενον και] Τζανῆς Ταμησινᾶς
 και παρακαλεμενον μαρτ(ύ)ρ(ων) Ἐγὼ παπᾶ [Μανόλης Βαρούχας
 55 μαρτ(υ)ρ(ες) Μαν[όλης] ... και] Τζα- νοτάρος ὑπὸ ἐξ]ουσίας βασιλικῆς ὑπέ- 55
 ν(ῆς) Ταμησινᾶς γραφα [. . .].

Ἐγὼ παπ[α Μανόλης Βαρούχας
 νοτάρος ὑπὸ ἐξ]ουσίας βασιλικ[ῆς]
 [ὕ]πέγρα[ψα] . . .

Εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ συμβολαίου φέρεται: **Μαρία χῆρα Ταμηάδενα.**

3. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κατ' ὀνομαστικὴν ἐκφορὰ τοῦ μηνός: Φεβρουάριος.
5. *Ρεθύμνου*. Σημειωτέος ὁ διὰ τοῦ ἰ ἐκφερόμενος οὔτος ἀρχαιπροπέστερός πως τύπος: ἰδὲ και κατοτέρω τὸ 7ον συμβολ. στιχ. 3.
6. *Κυργιάννα* εἶναι τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρεθύμνης και νῦν ὑπάρχον ἀρχετὰ πολυάριθμον χωρίον Κυριάννα (κατὰ τὸ 1920 εἶχε 353 κατοίκους) ἀνήκον εἰς τὸν ἀγροτικὸν δῆμον Κυργιάννας εἰς ὃν ἀνήκει και ἡ περίφημος Μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου (ἰδ. Στατιστ. 1920 Ὑπουργ. Ἐθνικῆς Οἰκονομίας σελ. 262). Ἡ ὀνομασία θὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ Κυρία Ἄννα πιθανῶς παλαιότερου τινός ναοῦ ἢ θρησκευτικοῦ κτίσματος. Ἴσως και ἐν τῷ χωρίῳ νὰ ὑπάρχῃ ἐκκλησία τις εἰς τὴν Ἄγιαν Ἄνναν ἀφιερωμένη. Περὶ τοῦ ὀνόματος Κυριάννα, Κυράνα (Κιουράννα) (πρβλ. και χρυσός Ἄννα - Χρυσάνα) ἰδ. *Μαϊσίτουρα*, Κύρια ὀνόμ. σελ. 112, και πρβλ. *Σάβα* ἔ. ἀν. σελ. 679.
10. Ὁ Ξανθουδίδης σχετίζει τὸ Ταμίας πρὸς Ἐνετ. Damia - Damian. Ἐν Ἡρακλείῳ ὑπάρχει οἶκος ἐπώνυμον Ντανταμίας.
13. Ὑπόχρεοὶ διὰ τῆς πράξεως ταύτης και τοὺς ἀπογόνους «διαδόχους» της εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὄρων τοῦ παρόντος συμβολαίου.
14. Παρὰ Ξανθουδίδη σελ. 237, 262 φέρεται και τύπος *συνιβαστικὸς* = συμβιβαστικῶς.
15. Τὸ χφον ἔχει *Τζο*, ἂ *καρτούζη* τὸ ὀποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκληφθῆ εἴτε ὡς *Τζούλια* (ὁ Τζούλιας συντετμημένος ἀντὶ Τζουλιᾶνος) εἴτε ὡς *Τζουλιᾶ(νο)* Ἴταλιστὶ ἀρσενικὸν εἶναι

Giulio, 'Ιούλιος, θηλυκὸν δὲ Giulia (= 'Ιουλία). Τὸ δὲ Καρτουτζῆς ἢ Καρτουτζῆς θὰ εἶναι τὸ Carducchi.

15. *Καδερνέρις* εἶναι φαίνεται ὁ παρὰ Σοραβέρρα (σελ. 148) «Καδερνιάρης, ὁ λογαριαστής, uno che tiene il libro de'conti, ὁ il libro maestro». *Καδέρνο* δὲ ἦτο libro maestro, πάντως ἐκ τοῦ quaderno (Kretschmer, Lesb. Dial. σελ. 415). Καδέρνο λέγεται σήμερον ἐν Κρήτῃ δωδεκάς φύλλων χάρτου.

16. *ἀφεντός*, περίεργος ἢ γενικὴ αὐτῆ τοῦ *ἀφέντης*. Περὶ τοῦ *αὐθέντης*, *ἀφθέντης*, *ἀφέντης* τίτλου διδομένου εἰς ὑψηλότερον ἱστάμενα πρόσωπα ἰδ. *Psichari*, Melanges de phil. et de ling. offerts à M. L. Havet, ἐν Παρισίοις 1908 σελ. 387-427.

17. *Μαθέω Καλλιέργη*. Πρόκειται περὶ ἀπομεμακρυσμένων ἀπογόνων τῆς περιφήμου καὶ εὐγενοῦς (ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Φωκάδων ὡς ἰσχυρίζοντο καταγομένης) οἰκογενείας τῶν Καλλιερῶν ('Ιωάννου, Γεωργίου καὶ 'Αλεξίου) ἀκμασάντων κατὰ τὴν 13ην καὶ τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος. Ὁ 'Αλέξιος Καλλιέργης ἤδη τῷ 1283 ἐπανεῖστη κατὰ τῶν 'Ενετῶν (πρβλ. *Ψιλάκη* 'Ιστορ. Κρήτης τόμ. Β' σελ. 73-92, *Ξανθοῦδιδου*, 'Ιστορ. Κρητ. σελ. 94, *Gerland* ἔ. ἀν. σελ. 121, *Ξανθοῦδιδου* ἐν 'Αθηνᾶς τόμ. 14 σελ. 289 καὶ 300, καὶ ἐνταῦθα συμβολ. 16ον σημ. στίχου 8). Ὁ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος Ματθαῖος Καλλιέργης ἦτο (πρὸ τοῦ 1575-1577) εἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων γαιοκτημόνων τῆς νήσου (πρβλ. *Zinkeisen*, Gesch. des Osm. Reichs tom. 4 σελ. 628, 669 καὶ 739 καὶ *Gerland*, Nobl. Crét. σελ. 56 ἔνθα καὶ κατάλογος 13 Καλλιερῶν καὶ *Gerola*, Mon. Ven. III, 358, 359 fig. καὶ 396). πρβλ. καὶ συμβολ. 16 σημ. στίχου 9.

19-21. *νὰ πλερώνω τῆς ἀφεντιᾶς του ... περασμένων*. Τυπικὴ φράσις δηλοῦσα ὡς φαίνεται, τὴν δι' ὄλον τὸν παρελθόντα χρόνον ὀφειλὴν.

23. *ἐντριτίες*: ἐντριτία κυρίως τὸ ἐν τρίτον τοῦ εἰσοδήματος τοῦ καλλιεργουμένου ἀγροῦ εἶτα γενικῶς ἢ δεκάτη· ἰδὲ τὰ κατ' αὐτὸ διεξοδικῶς παρὰ *Χρ. Πατελίδου* ἐν 'Αθηνᾶς tom. 34 σελ. 135, πρβλ. καὶ *Ξανθοῦδιδου* Κρητ. Συμβολ. σελ. 70.

23. *πάντη*. *Πᾶντον* καὶ *πᾶντος* λέξεις Βυζαντιακαὶ (καὶ νῦν *πᾶντος* ἐν χρῆσει) = μίσθωμα, ἐκ τοῦ λατινικοῦ pactum, πρβλ. Sophocles ἐν λέξει.

23-24. *ἀγωγή* κτλ. Ὁ πάροικος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ πληρῶνῃ εἰς τὸν φεουδάρχη τὴν δεκάτην ὡς μίσθωμα, πρὸς δὲ τούτοις νὰ τοῦ ἐκτελῇ καὶ *ἀγγαρεῖες*, *ἀγωγή* δηλ. νὰ μεταβαίῃ μὲ τὸ ζῶν του εἰς τὴν πόλιν (ἐνταῦθα τὸ Ρέθυμνον) καὶ *ζευγαρικὰ* δηλ. καλλιερῆσι μὲ τὸ ζεύγος τῶν βοῶν του εἰς τὰ ἰδιαίτερα κτήματα τοῦ φεουδάρχου, ἰδ. *Ξανθοῦδιδου* σελ. 130 σημ. 6. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγγαρειῶν, ἀγωγίων κτλ. φαίνεται ὅτι θὰ ὀρίζετο ἐκάστοτε ἀναλόγως τῆς περιστάσεως.

25. *κρατημένη* = ὑποχρεωμένη. Συνθηθέατος ξενισμὸς ('Ιταλ. tenuto) ἐν τοῖς Κρητικοῖς συμβολαίοις· ἰδ. *Gerland*, Archiv σελ. 128, καὶ *Ξανθοῦδιδου* ἐν 'Αθηνᾶς tom. 14 σελ. 316, 327, καὶ ἐν Κρητ. Συμβολ. σελ. 19 καὶ 335. Περὶ τοῦ γραμματικοῦ τύπου ἰδ. *Χατζιδάκι*, Einleitung σελ. 148 καὶ ΜΝΕ τόμ. 1φ σελ. 13, καὶ *Legrand*, Nicolas Sophianos Grammaire σελ. 26. Παρὰ *Σάθα* ἔ. ἀν. (σελ. 488) σελ. 667 εὐρίσκεται *κεκρατημένος*.

27. *μπατάρω*, *μπαταίρω* 'Ενετ. batèr (πρβλ. Boerio σελ. 68 διὰ τὰς διαφόρους σημασίας τῆς λέξεως) κυρίως = κτυπῶ, εἶτα λογαριάζω συνηφιζῶ.

28. *δβερ* Ἰταλ. onero, onvero = ἦ.

29. Εἶχε γράψει *καθάριος*, διέγραψε δὲ ἔπειτα τὴν κατάληξιν *ος* καὶ ἐπέγραψε ἔν *α*.

31. *σολδία*, νομίσματα *χαλκᾶ*, περὶ τὸ ἐν τριακοστὸν τοῦ ὑπερπύρου ἢ τοσκινιοῦ. Φαίνεται ὅτι τὸ ὑπερπυρον θὰ εἶχε ὑπὲρ τὰ 20 *σολδία*, διότι ἀναφέρεται καὶ κλάσμα τῶν *σολδίων* μείζον τοῦ εἴκοσι ἀριθμοῦ ἰδ. συμβ. 8ον στ. 16, 9ον στ. 17, 10ον στίχ. 16 καὶ 11ον στίχ. 31. (πρβλ. Ξανθουδίδην σελ. 351, καὶ σελ. 24 σημ. 6). Ἡ λέξις *σολδι* σώζεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ κατὰ τὴν βάπτισιν διδομένου ἀναμνηστικοῦ σταυροῦ ἢ στρογγυλοῦ μεταλλίου φέροντος συνήθως τὴν γέννησιν ἢ τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ.

34. Εἶναι βεβαίως ἀπόγονος τῆς περιφήμου οἰκογενείας τῶν *Γεωργίου* καὶ *Θεοδώρου Χορτατῶν*, ἢ *Χορτακῶν* ὡς ἀρχικῶς ὠνομάζοντο, οἵτινες ἐπανεστήσαν τῷ 1271 κατὰ τῶν Ἑνετῶν. ἰδὲ *Ψιλάκη*, Ἱστορ. Κρήτης Β' σελ. 61 καὶ *E. Gerland*, Noblesse Crétoise σελ. 48. Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ἀσφαλῶς ἂν ὁ ἡμέτερος Γεώργιος Χορτάτζης εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ποιητὴν τῆς Ἐρωφίλης. Ὁ Ξανθουδίδης θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα πιθανὸν ἀφοῦ, λέγει, εἶναι βέβαιοι ὅτι ἐποίησε τὴν Ἐρωφίλην τῷ 1600. Ἀναφέρεται καὶ Μελέτιος (Μιχαὴλ) *Χορτάκιος* Ἐπίσκοπος Φιλαδελφείας.

35. *Κομμέσος* = ἐπίτροπος. Ἑνετ. comesso, commesso, ἄλλως *mandatario*, πρβλ. *κομμοσαρίους* παρὰ Σάθη ἔ. ἀν. σελ. 654.

37. = καὶ ὑπόσχομαι νὰ τὰ πληρώσω κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον *μόδος* Ἰταλ. modo, τρόπος, ὄρος, συμφωνία. ἰδ. Boerio σελ. 420. Λέξις καὶ σήμερον ἀκόμη εὔχρηστος ἐν Κρήτῃ, «ὄξω ἀπὸ τὸ *μόδο*» = πέρα τοῦ πρέποντος, κτλ.

38. *πάγες*, *πάγα* (Ἑνετ. paga) πληθ. *πάγες* = πληρωμή, δόσις, ἰδ. Boerio σελ. 461., εἶναι ἐφθαρμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν πληρωμῶν, ὁ ὁποῖος ὡς ἐξαγεται ἐκ τῶν ἐπομένων θὰ ἦτο β' = δύο.

40. Τί σημαίνει τοῦτο τὸ «νὰ δίδω *πᾶσα* χρόνον ὑπερπυρα ζ καὶ *σολδία* η» ἐνῷ ἐντὸς ἔτους μόνον θὰ ἐπλήρωνε τὸ διὰ δύο δόσεων ἀποσβευνύμενον χρέος τῆς δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω.

45. *ἀτεντέρω* ἢ *ἀτεντίρω* Ἑνετ. atender (Ἰταλ. attendere) tender (Boerio σελ. 49 καὶ 742) = ἀκούω, πειθομαι. «Καὶ ἂ δὲν ἤθελα *ἀτεντίρι*», τὸ παρὰ Ξανθουδίδη σελ. 56 καὶ 58 «δὲν ἀτεντήροντας».

46. *σκο(ν)δέρνω* Ἑνετ. Scoder, Scuoder (Boerio σελ. 629 καὶ 637) = εἰσπράττω, λαμβάνω. Καὶ νῦν ἐν Κρήτῃ ἀκούεται *σκουδέρνω*, *ξεσκουδέρνω* κυρίως ἐπὶ τοῦ διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ λαμβάνοντος τὸ ὀφειλόμενον εἰς αὐτόν, ἰδὲ καὶ Ξανθουδ. σελ. 57.

47. *τὰ καλά μου* = τὰ ὑπάρχοντά μου, ἢ περιουσία μου. Καὶ νῦν εὔχρηστον ἐν Κρήτῃ.

48. *μὲ τῇ στρατᾷ τοῦ Γαστάλδου*. Εἶναι τὸ ἐν ἄλλοις Κρητικαῖς συμβολαίαις λεγόμενον *πὲρ βία γαστάλα* ἢ *γαστάλτου* (per via gastaldo) ἰδ. Ξανθουδίδην σελ. 143, 192 καὶ 352. πρβλ. καὶ *καστάλδος* - *γαστάλδος* παρὰ Migne Ἑλλ. Πατρολογ. 110, 1316: «Καστάλδος, guastaldus, castri praefectus Γεωργ. Ἀμαρτωλ. Χρονικ. σύντομ. 614» (σελ. 897 Migne): «Ὡσαύτως καὶ οἱ τὰ ἐσπέρια οἰκοῦντες Σκύθαι ὅ τε χάγανος καὶ οἱ ἐπέκεινα ρῆγες καὶ *καστάλδοι* δῶρα τῷ βασιλεῖ στείλαντες εἰρήνην ἠτήσαντο» (ἰδὲ καὶ Sophocles ἐν λ. *καστάλδος*). Γαστάλδοι, Ἑνετ. gastaldi (Boerio σελ. 301), ἐννοοῦνται οἱ καλούμενοι «*gastaldi ducali*» δικαστικῆ ἀρχῆ δι' ἧς εἰσπράττον τὰς καθυστερουμένας ὀφειλάς. Πρβλ. καὶ Ἄ. Ἀνδρεάδου, Περὶ τῆς οἰκονομ. διοικ. τῆς Ἑπταν. ἐπὶ Βενετοκρατίας (ἐν Ἀθήναις 1914) τόμ. 1 σελ. 245.

48. *δμπλεγάρω, δμπλιγάρω*, Ένετ. obligar (obligare) = ὑποχερῶ, ὑποθηκεῶ.

49. *στάμπιλε μόμπιλε (στάμπιλε μόμπιλε) κινήτο και ἀκίνητο*, (συνήθως κατὰ πληθ. κινήτὰ και ἀκίνητὰ), στερεότυπος φράσις ἐν τοῖς συμβολαίοις κατ' ἀντίθετον ἐννοίας ἐκφορὰν εἰς τὰς δύο γλώσσας. πρβλ. *κινούμενα και ἀκίνητα* παρὰ Σάθμ ἔ. ἀν. σελ. 664.

51. *χοιτρά* ζῶα ἐννοοῦνται οἱ βόες, ἵπποι, ἡμίονοι (οἱ ὄνοι λέγονται μᾶλλον *λειανά*), *λειανά* δὲ τὰ μικρὰ ἦτοι τὰ πρόβατα, αἱ αἴγες, οἱ χοῖροι κτλ. Κοινοτάτη ἡ ὄνομασία αὕτη και σήμερον ἐν Κρήτῃ. ἰδὲ και Ξανθοῦδ. σελ. 35.

55. Τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου μάρτυρος εἶναι ἐν τῇ μεμβράνῃ ἐφθαρμένον, ἐπίσης δὲ και τὸ ὄνομα τοῦ συμβολαιογράφου Μανόλη Βαρούχα· τὸ τελευταῖον δύναται ἀσφαλῶς νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος κτλ. τῶν ἐπομένων συμβολαίων· τὸ χάσμα μεταξὺ τοῦ *Man* και *Τξαν(ης)* εἶναι $3\frac{1}{2}$ ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου.

59. Μετὰ τὸ *ὑπέγραψα* φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε ἀκόμη μία λέξις (ἴσως: *παρακληθεῖς*).

Συμβόλαιον 7^{ον}

(Συμβόλαιον 3^{ον} τῆς ἐν Βερολίνῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μανόλης Βαρούχας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κυριάννας. 5 Φεβρουαρίου 1565. — Μεμβρᾶνα $20 \times 17\frac{1}{2}$ ἑκατοστομέτρων.

Καλλιγραφικόν. Ἀποτετριμμένον εἰς τὰ κάτω τῆς μεμβράνης ἀλλ' οὐχί εἰς μέρος ὅπου ὑπάρχουν γράμματα ἐκτὸς τοῦ μέρους ὅπου εὐρίσκεται τὸ ὄνομα τοῦ συμβολαιογράφου Βαρούχα. Ἡ μελάνη εἰσέτι ζωηρά.

Περίληψις: Ὁ Μανόλης Σταματ. Χορτάτζης ἐκ τοῦ χωρίου Κυριάννας ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Ματθαίου Ἀποστόλου και Γεωργίου Ἀποστόλου ὅτι χρεωστεῖ και θὰ πληρῶση εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλιέργην τετρακόσια ὑπέρπυρα και δεκαεπτὰ σολδία και ἐνεχυριάζει εἰς αὐτὸν τὴν κινήτην και ἀκίνητον περιουσίαν του.

Ἐν ονόματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ ἀμὴν ἐτι ἀπὸ τῆς θή(ας) Χ(ριστο)ῦ γε(ννή)σεος ἀφξε Φευρούαρῆου εἰν Ἰν(δικτιῶνος) ἠ εν τῇ νησο Κρι-
 τῆς εἰς το δεστρετον του Ριθ(ε)μνου εἰς τὸ χορ(ί)ο Κηριανα ευρῖσκό-
 5 μενος ἐγο ὁ νοταρος ὄμπρος τον κατογ(ε)γράμενον και παρᾶκαλε-
 μένον μαρτ(υ)ρ(ων) φανερον καμνὸ και ὁμολογῶ ἐγὼ Μανόλης Χορ-
 τᾶτζης του ποτε Σταματι ἀπὸ το ηρ(η)μενον χορ(ί)ο με τοῦς διαδό-
 χουῖς μου το προς ηδα λόγαρηασμον σῖμβηβαστηκος με το μισε Τζου-
 λ(ι)α(νο) Καρτουτζη ὄσαν καδερνηερης τοῦ εκλαμπρότα(ου) αφεντος
 μισε Μαθ(ε)ῶ Καληεργ(η) ποτε εκλαμπρότα(ου) αφεντος μισε Βη-

10 τος(ε) ης οτι ημεκρατημενος να πλεροσω τῆς αφεντιᾶς του τον χρονους τους περασμενους εως ὄλον τον χρονον τον περασμενον ητζη αφξδ ητης ο δια εντριτίαις πακτη ἐγγαρη(ες) αγωγ(ι)α ζευγαρικά και ητης αλον ημε κρατιμενος να πλερονο τῆς αφεντι(ᾶς) του οσαν καθα-
 15 λαρης μου οβερ του γραμματικον του και ἀπόμηνά καθαριος χρεόφε-
 λετης ο δια ρεστος υπ(ε)ρ(πυρα) ὕ τετρακοσα και σολδι(α) δεκαυτα
 τα δπια την σ(η)μερον ηλθα εις σεβασ(ι) μετα σενά το μισε Τζόρτζη
 Χορτάτζη ὄσαν κομεσος του ηρ(η)μενου εκλαμπρότατ(ου) αφεντος
 μισε Μαθέω Λαλέρρη και πρόμεταρὸ να πλερόσο εις ἐτοῦτο το
 μοδο εισε πάγες ἀπὸ Ὀκτόβρι εὖς Οκτόβρι να διδὸ πᾶσα χρόνον
 20 ἀπὸ τὴν σ(ή)μερον και ὄμπρος αρχ(ί)ζοντας τον Ὀκτοβρι πρότον
 ερχόμενον αφξε υπρ κ ηγου ηκοσι εος να πλεροσο τὸ ηριμένον
 χρεος και αδεν ηθελε ατεντ(ι)ρι να ημπορ(ῆ) να τα σκόδαρι ἀπὸ
 μενα και ἀπὸ τα καλα μου με τι στρατ(α)τα του γασταλδὸ ὀμπλεγά-
 25 ροντας ὄλο μου το πράμα σταμπελ(ε) μομπελ(ε) κινητον και ἀκηνη-
 τον και τα ὄξα μου ητζη χοτρα ὄσα και ληἀνά και ὀ δια βεβαίωσην
 ἀλήθη(νῆ) πῖῶ το παρον ὀμπρὸς τον κατογεγράμενον και παράκαλε-
 μενον μαρτύρ[ων]. μαρτυρες Μαθεος Ἀπόστολ(ος) και Γεόργιος
 Ἀπόστολος.

Εγὼ παπᾶ Μανολ(ης) Βαρουχ(ας) νοταρος ηπὸ ἐξουσίας βασιληκης
 παράκληθ(εις) ηπεγραψε (sic!)

ὀπισθεν φέρεται: **Μανολη Χορτάζη ποτέ Μανολη* ποτέ στα/σταματη**

3. Γράφει καθαρά *Ριθέμνου* με ι, καθώς και κατωτέρω 7 *συμβιβαστικῶς* με μ.
7. Τὸ χειρόγραφον ἔχει *Τζουῶα* περὶ οὗ ἰδὲ ἀνωτέρω τὸ προηγούμενον συμβόλαιον στ. 15.
10. ἀντὶ τοὺς ἔχει καθαρά *τόν* πολλοὺς· ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὰ ἄρθρα δύναται τις εἰς τὰ παρόντα συμβόλαια τοῦ Βαρούχα νὰ ἐκλαμβάνη κατ' ἀρέσκειαν τὸ ν ἀντὶ τοῦ υ.
13. ἰπεράνω τοῦ *του* τῆς λέξεως ἀφεντιᾶς του ἔχει γράφει τὸ *ὄσαν καθαλλάρις μου*.
14. Λεῖπει ἐδῶ εἰς τὸ συμβόλαιον μετὰ τὸ *καθαλλάρις μου* τό: «καὶ ἐπατάραμεν ὄτι και ἂν εἶχα δοσμένα τῆς ἀφεντιᾶς του» ὄβερ κτλ. ἐξ ἀβλεψίας τοῦ γράφοντος παραλειφθέν.
18. Οὕτως ἔχει κακογραφήσει τὸ ὄνομα ἀντὶ: Καλλέρρη.

* Μόλις διακρίνεται, ἀπληρίφθη και σχεδὸν ἐσβέσθη ὡς ἐσφαλμένον τοῦ *Σταμάτη* ἢ πρώτης συλλαβῆς ἐπαναλαμβάνεται δις.

19. *εἰςπάγες*, δὲν γνωρίζω ἂν πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ εἰς ε πάγες = εἰς πέντε πληρωμάς. Ὁ συμβολαιογράφος ἔχει τὴν συνήθειαν πάντοτε μετὰ τὴν πρόθεσιν *εἰς* νὰ προσθέτῃ καὶ ἓν *ε* (= εἰσέ) τὸ ὁποῖον πολλάκις φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ εἰς τὴν ἐπομένην λέξιν. πρβλ. στ. 16 ἔνθα φέρεται ἓν τῷ χφφ: εἰς $\begin{smallmatrix} \sigma & \sigma \\ \epsilon & \alpha \end{smallmatrix}$ 18: εἰς ἐτοῦτο τὸ μῶδο. πρβλ. καὶ *Jannaris*, Greek Grammar § 208, 536

21. ὑπεράνω τοῦ *ἐρχόμενον*, ἔχει γράψει τὸ ἔτος *αφξε*. μετὰ δὲ τὸ *κ* (= 20) ὑπάρχει μικρὰ κάθετος γραμμὴ πρὸς χωρισμὸν καὶ ἰδιαιτέραν δήλωσιν τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τοῦ γράμματος.

27. Δὲν εἶναι σαφές ἂν τὸ ἐπώνυμον τῶν (ἀδελφῶν πάντως) μαρτύρων εἶναι Ἄποστόλη ἢ Ἀπόστολος ἢ Ἀποστόλου. Ὁ τόνος εὐρίσκεται εἰς τὸ πό, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει νὰ εἶναι καὶ Ἄποστόλη.

Συμβόλαιον 8^{ον}

(Συμβόλαιον 2^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ Συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μανόλης Βαρούχας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κυριάννας. 5 Φεβρουαρίου 1565. — Μεμβρᾶνα 20 × 14 ἑκατοστομέτρων καλλιγραφικόν, καλῶς διατηρηθέν. Ἡ μελάνη ζωηρὰ εἰσέτι.

Περίληψις: Ἡ Ἄννιτσα χήρα τοῦ Νικολάου Μπαρπαρηγίου ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Γεωργίου Ἀνουφαντοπούλου καὶ Ἐρμανουὴλ Πιζᾶ ὅτι χρεωστὴ καὶ θὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλιέργην τριάκοντα πέντε ὑπέρπυρα καὶ εἴκοσι ἕξ σολδία, παρέχει δὲ εἰς αὐτὸν τὴν συνήθη εἰς τὰ συμβόλαια ταῦτα ἀσφάλειαν.

Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰω(νίου) Θε(ο)ύ ἀμὴν ἐτὶ ἀπὸ τῆς θή(ας) Χ(ριστο)ύ γε(νή)σεως *αφξε* φευρου(αρίου) ε Ἰν(δικτιῶνος) ἡ εν τι νησο Κρη-
 τῆς; εἰς το δεστρέτον του Ρεθ(εἰμου) εἰς το χωρίον Κηριανᾶ ἐυρησκό-
 5 μενος εγω ω νοτ(α)ρ(ος) ὄμπρὸς τον κατογέγρ(α)μενον καὶ παρακαλε-
 μενον μαρτ(υ)ρ(ων) φανερων καμνὸ καὶ ὄμολ(ο)γῶ ἐγὼ Ἄν(η)τῆζᾶ χήρ(α)
 τοῦ ποτέ Νηκόλα Μπαρμπαρίγο κατ(ι)κούμε(νη) εἰς τὸ ηρ(η)μενον
 χωριο με τοὺς διαδόχους μου το ποσ ἡδα λογαρη(ασ)μο σῖμβηβα-
 στηκὸς με τὸ μισε Τζουλια(νο;) Καρτουτζῆ ὄσα καδερνηξέρῆς τοῦ
 εκλάμπροτα(ου) ἀφεντος μισε Μαθεῶ Καληεργη ποτέ εκλαμπρότα-
 10 του ἀφεντος μισε Βήτορε ης ὅτι ημε κρατημε(νη) να πλερονὸ τῆς
 ἀφεντιᾶς τοῦ τοὺς χρόνους τοὺς περασμενους ὄς ὄλον τον χρόνῶν
 τον περασμενον ητζη *αφξδ* ητζῆς ὄδια εντροῖτηξὲς πάκτη ἐγγάρηες
 ἀγογ(ι)α ζευγαρηκά καὶ ητζῆς ἄλόν ημε κρατ(η)μενη να πλερονὸ τῆς

- αφεντιᾶς του ὄσα καθαραρῆς μου και ἐπαταραμεν οτι κ' ἀνηχα
 15 δοςμενά τῆς ἀφεντιᾶς του ὄθερ και τὸ γράματικον του και ἀπόμηνά
 καθαρι^{ος}ς χρεῶφηλετήσα ὄδια ρεστος υπρ $\bar{\lambda}\epsilon$ και σολδια $\bar{\kappa}\varsigma$
 ἡγού ηπερπίρα τριᾶντα πεντε και σολδια ηκσο(ι)ἔξε τα ὀπια τὴν
 σ(η)μερον ηλθα εις σέβασι μετα σενά τὸ μισέ Τζόρτζη Χορτατζή
 ὄσα κόμεσος του ἀνό ηρ(η)μενου ἐκλαμπρότα(ου) ἀφεντος μισέ
 20 Μαθ(ε)ῶ Καλήεργ(η) και προμεταρό νά τα πλεροσό εις ἐτοῦτο τὸ
 μοδό εις ἐ πάγ(ε)ς $\bar{\epsilon}$ ἀπο Ὀκτόβρι εος Ὀκτοβρι να διδό πασ(α)
 χρό(νο) υπ(η)ρ(πυρα) $\bar{\xi}$ ηγού(ν) ευτά και σολδια πεντε ημησ(η)
 αρχηζοντας τὸ Νόκτόβρι πρότον ερχόμενον. ητζη αφξε εος να πλε-
 ροσο το ηρ(η)μενον χρεος και ἀδ[ε] ηθελ(ε) ατενίρι να ἡμπορ(ι)
 25 να τα σκόδαρη ἀπὸ ἐμενά και ἀπὸ τὰ καλα μου με τι στρατ(α) του
 γασταλδό ὀμπλεγ(α)ροντας ὄλό μου τὸ πραμα σταμπελε μομπελε
 κινητὰ και ἀκηνητα και τα οζα μου η τζη χοτρα ὄσα λ(ι)ἀνά και
 οδιᾶβεβαίος(ι) ἀληθη(νη) πιὸ τὸ παρον ὀμπρος τον κατογεγραμένον
 και παράκαλεμενον μαρτυρ(ων) και τὰ ἐξῆς μαρτυρ(ε)ς Γεόργης
 30 Ανηφαντόπουλος και Μανόλης Πιζᾶς.
 Ἐγὼ Παπᾶ Μανόλης Βάρουχας νοταρος ηπὸ ἐξουσιας βασ(ι)ληκῆς
 παρακληθεις ηπεγραψα

ὄπισθεν φέρει: Ἀνήτζα χήρα (του) ποτε Νηκόλα

3. Ἐνταῦθα φέρεται Ρεθέμνου, με ε.
 5. Ἀννίτσα. Φαίνεται ὅτι εις τὸ χωρίον Κυριάννα θά ἦτο συχνόν τὸ ὄνομα Ἄννα. Περί
 τοῦ Ἀννίτσα ἰδ. Μπούτουρα, Κύρ. Ὀνομ. σελ. 58.
 6. Ἐνετικὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον (*Barbarigo*) συχνότατον και εις τὰ ὑπὸ τοῦ Ξανθοῦδι-
 δου ἐκδοθέντα ἔγγραφα τοῦ Ἀρετίου πρβλ. σελ. 36, 44, 95 κτλ.
 15. *δοσμένα*. Εἰς τὸ ἐπόμενον συμβόλαιον στ. 14 φέρεται ὁ ἄνευ τοῦ σ τύπος *δομένα*.
 16. Εἶχε γράφει *καθάριος* ἀκολουθῶν τὸν κοινὸν τύπον τῶν συμβολαίων, ἀλλ' ἐπειδὴ πρό-
 κειται περὶ γυναικὸς ἔγραψε ἐν α ὑπεράνω τῆς καταλήξεως ος.
 17. γράφει: ἡπέρπιρα.
 21. *εις ἐπάγες ε* Ἐδῶ ἀναφέρει μετὰ τὸ «πάγες» σαφῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν πληρωμῶν, ἰδ.
 στ. 19 τοῦ προηγουμένου συμβολαίου και τὴν σημ.
 23. γράφει καθαρά; τὸ *νοκτώβρι*

27. παραλείπει τὴν πρόθεσιν καὶ (καὶ λειανὰ) τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ προηγούμενον συμβόλαιον.

30. Ἄνυφαντόπουλος. Εἶναι συχνοτάτη ἡ κατάληξις - *πουλ(λ)ος* κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν Κρήτῃ. Πρὸβλ. περὶ αὐτῆς *Καλιτσουδάκι*, Grammatik der neuogr. Volkssprache, ἐν Βερολίνῳ 1928 σελ. 162 σημ. 4. καὶ ἰδὲ καὶ Συμβολ. 16ον σημείωσιν στίχου 5.

30. Πιζᾶς ἢ Πηζᾶς, δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ἀκριβῶς. *Μανόλης Πιζᾶς ἀρμαδῶρος* ἀναφέρεται ὡς ὀφειλέτης καὶ εἰς τὸ συμβόλαιον 13ον, στίχ. 5.

Συμβόλαιον 9^{ον}

(Συμβόλαιον 1^{ον} τῆς ἐν Βερολίνῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Παππᾶ Μανόλης Βαρούχας.

Ἐκ τοῦ χορίου Κυριάνας. 7 Φεβρουαρίου 1565.—Μεμβράνα 20 $\frac{1}{2}$ × 13 ἑκατοστομέτρων. Καλλιγραφικόν. Ἡ μελάνη εἰσέτι ζωηρά.

Περίληψις: Ὁ Γεώργιος Νικολάου Νέγρος ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Γεωργίου Σιλιγάρδου καὶ Τζανῆ Ταμησίνα ὅτι χρεωστῆ καὶ θὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλιέργην ὑπόλοιπον διακόσια τριάκοντα ὀκτὼ ὑπέρπυρα καὶ εἴκοσι τρία σολδία καὶ παρέχει τὴν συνήθη ἐγγύησιν τῆς ὑποθηκεύσεως τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου περιουσίας του.

Ἐν ὀνόμα(τι) τοῦ αἰω(νίου) Θ(εο)ῦ ἔτη ἀπὸ τῆς θη(ας) τοῦ Χ(ριστο)ῦ γε(νν)ήσεως ἀφ᾽ξε φευρουᾶριου ξ̄ Ιν(δικτιῶνος) ἠ̄ εν τι νησο Κρητῆς εἰς τὸ δεστρε(ον) του Ριθ(εμνου) εἰς τὸ χορίον Κηριάνα ευρισκόμενος ἐγὼ ὁ νοταρ(ος) ὀμπρὸς τον κατογεγραμενον καὶ παρακαλεμενῶν
5 μαρτύρ(ων) φανερ(όν) καμνω καὶ ὀμολογῶ ἐγὼ Γεόργιος Νέγρῶς ποτε του Κόκολ(η) ἀποῦ ηρ(η)μενων χορ(ι)ο με τους διάδόχους μου τὸ πος ηδα λ(ο)γαρι(ασ)μὸ σιβάστηκος με το μισε Τζουλ(ι)α(νο) Καρτούτζη ὄσαν καδερνηέρης τοῦ εκλαμπρότατ(ου) ἀφεντος μισέ Μαθεῶ Καληέργ(η) ποτε ἐκλαμπροτάτ(ου) αφεντος μισε Βήτορε ης
10 ὅτι ημε κρατῆμενος νὰ πλερονὸ τῆς ἀφεντι(ας) τοῦ τοὺς χρόνους τους περασμενοὺς ἐος ὀλον τον χρόνῶν τον περασμενῶν ητζη ἀφ᾽ξδ̄ ητῆς ὀ διὰ εντριητες πάκτη ἐγγαρόηες αγ(ω)γηὰ ζευγ(α)ρῶκα καὶ ητῆς ἄλον ημε κρατῆμενος νὰ πλερονὸ τῆς ἀφεντι(ας) τοῦ ὄσαν καθαλαρῆς μου καὶ εμπαταράμεν. ὄτι και αν ηγὰ δῶ(σ)μενὰ τῆς
15 ἀφεντηας τοῦ ὄβερ τον γράματικων τοῦ καὶ ἀπόμηνα καθαριος

χροοφελ(ε)τῆς ὁ δῖα ρεστος υπερπῖρὰ διακόσια τριαντὰ ὀκτὸ καὶ
 σολδια ηχοσῖ τρία τὰ ὄπῖα τὴν σημερῶν ηλθα εἰσε σῖβασ(ι) με τὸ
 μισὲ Τζορτζη Χορτατζη οσαγ κομεσῶς τοῦ ηρ[ημένου] εκλαμπρό-
 20 τατ(ου) αφεντος μισε Μαθεῶ Καληεργ(η) καὶ πρόμεταρ(ω) νὰ
 πλέροσο εἰς στούτ(ο) τὸ μοδῶ ονταν ηθελ(ε) θέλ(ει) ἡ ἀφεντιᾶ τοῦ
 νὰ πλερόθη τὸ ηρῖμενῶν χρεος ομπλεγ(α)ρωντας ὄλο μου το
 πρα(μα) σταμπελε μόμελε κινητὰ καὶ ακινητα καὶ τὰ οζα μου
 ἄ δεν ηθελ(α) ατεντ(ι)ρι νὰ μπορ(ῆ) νὰ τὰ [σκ]οδαρι ἀπὸ μενὰ καὶ
 ἀπὸ τα καλα μου με τῖ στρατ(α) τοῦ γασταλδῶ καὶ ο δια βεβαιοσην
 25 ἀληθη(ας) επιησὰ το παρον ὄμπρὸς τον κατογ(ε)γράμενῶν καὶ
 παρὰκαλεμενον μαρτυρ(ων) μαρτυρ(ες) Γεοργ(ης) Σιληγαρδῶς καὶ
 ΜαστροΤζα(νης) Ταμησιν(α)ς
 ἔγω Παπα Μανόλ(ης) Βαρούχ(ας) νοταρ(ος) ηπο βασ(ι)ληκῆς εξου-
 σιας παρὰκληθης (ὑ)πεγραψ(α).

ὀπισθεν φέρεται ἡ σημείωσις : Γεωργ(ης) νὲγρ[ός] ποτὲ Νηκόλα

5. Παρὰ Ξανθουδίδη σελ. 60 καὶ 116 ἀναφέρεται ἐπάνυμον (συμβολαιογράφου) Νέγρη.
6. *Κοκόλης* = Νικόλαος, ἰδ. Μπούτουρα, Κύρ. ὄνομ. σελ. 79. (πρβλ. καὶ Χατζιδάκιν, Ἐπετ. Παν. τόμ. 11 σελ. 13)
6. *εἰρημένον*, κατωτέρω στίχ. 21 φέρεται πλήρες *εἰρημένον*.
10. Καὶ ἐνταῦθα καὶ κατωτέρω ἐν στίχῳ 13 εἶχε γράψει *πλερώσω*, διέγραψε δὲ ἔπειτα τὸ -σω καὶ ἔγραψε -νο.
16. Ἐπὶ τῶν τεσσάρων πρώτων φωνηέντων τῆς λέξεως *διακόσια* ἔχει θέσει στιγμάς. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας λέξεις ὄλων τῶν δημοσιευομένων ἐνταῦθα συμβολαίων ἄνευ ὀρισμένου τινὸς λόγου ἢ κανόνος. Συχνὰ τίθενται στιγμαὶ καὶ εἰς τὸ τέλος συνήθως βραχυγραφουμένων λέξεων. Πιθανώτατα εἶναι τοῦτο ἐπίδρασις τῆς ξένης—τῆς Ἰταλικῆς—γραφῆς. Περὶ τῶν τοιούτων ἰδέ τινα παρὰ Gardthansen, Gr. Pal. τομ. Β' (1913) σελ. 409.
22. Αἱ λέξεις *στάμπελε - οζά μου* εἶναι παρεμβεβλημένα εἰς τὸ μέσον δύο γραμμῶν καὶ ἄνωθεν τοῦ τὸ *πρᾶ(μα)*.
25. Ἄντι τοῦ συνήθους καὶ τυπικοῦ *ἀληθινὴν* ἔχει *ἀληθείας*.
26. *Σιλιγάρδος*, οἰκογενειακὸν ἐπάνυμον (συχνὸν καὶ ἐν τοῖς συμβολαίοις παρὰ Ξανθουδίδη σελ. 66, 68, 97, 252, 255) σφζόμενον καὶ νῦν.

27. Τζανής, Έν. Zane (Γωάννης) ιδ. Ξανθουδίδη σελ. 120, και πρβλ. Μπούτουραν, Κύρια Ονόμ. σελ. 119 και Χατζιδάκιν, Έπετηρίδος Παν. τόμ. 11 σελ. 13.

27. Έκ του 14ου συμβολαίου στίχ. 26 εξάγεται ότι όνομάζετο Ταμησίνας (= Νταμησίνας) τ. έ. da Messina πρβλ. (N)ταμήλης = da Milo κτλ.

Συμβόλαιον 10^{ον}

(Συμβόλαιον 4^{ον} τής έν Βερολίνω συλλογής)

Συμβολαιογράφος: Παύπα Μανόλης Βαρούχας.

Έκ του χωρίου Καβούσι. 8 Φεβρουαρίον 1565. — Μειβράνα 14 εκατοστομέτρων μήκους × 14 1/2 πλάτους. Έφθαρμένον διά τριών όπών, ών ή μεγαλυτέρα (έν σχήματι ύποδήματος) έντός του κειμένου. Άμελέστερόν πως γεγραμμένον. Η μελάνη εισέτι ζωηρά.

Περίληψις: Ό Μαστρομιχάλης Φουκής όμολογει ένώπιον των μαρτύρων Γεωργίου Τζηκαφάτου και Γεωργίου Άνυφαντοπούλου ότι χρεωστέι εις τον Ματθαίον Καλλιέργην τεσσαράκοντα έξ ύπέρπυρα και είκοσι έν σολδία. Παρέχει δε την συνήθη έγγήσιν.

Έν όνόματι του άιω(νίου) Θ(εο)υ ά' μην έτί από τής Χ(ριστο)υ γε(νή)-
σεος αφξε φευροάριον η (Ί)ν(δικιτιώνος) η έν τī νησο Κρίτι εις το
δεστρετ(ον) του Ριθ(ε)μνου εις το χ(ω)ρ(ιον) Κάβουσι(ι) ευρϊσκόμε-
νος έγο ό νοτ(α)ρ(ος) ομπρος τον κατογραμενον και παρακαλαμενον
5 (sic) μαρτ(υ)ρ(ων) φανερ(όν) καμνó και όμολογο έγώ ό Μαστρομη
χαλ(ης) Φουκης ποτέ Κόστιά άπου το ηρ(η)μενον χ(ω)ρ(ιο) με τους
διαδ[όχους] μου το πως ηδα λογαριασμό με το μισερ Τζουλιά(νο)
Καρτούτζη οσα καρδε(νι)έρης του εκλαμπ]ρότατου άφεντός μισερ
Μαθεω Καληεργ(η) ποτέ εκλαμπροτάτ(ου) άφεντός μισε Βήττορε
10 εις ότ[ι ειμαι κρατ]ήμενος να πλευρονó τής άφεντι(ας) του τους χρό-
νους τους περασμεν[ους ξως όλον] τον χρονον τον περασμέμον ητζη
αφξδ [ήτης ό δια] εντροπιες πάκτη [έγγαση]ς αγωγηα ζευγαρικα
και ητη αλον ημε κρατημενός [να πλευρώνω τής άφεντιας του ώ]σαν
καβαλαρης μου και εμπαταραμεν ότι και ά[νελ]χα δωσμενα τής άφεν-
15 [τιας το]υ όβερ τον γραμματικον του και άπόμηνα καθ[ά]ριος χρεόφε-
λέτης ό δια ρεστο[ς ύπ]έρ(πυ)ρα σαραντά έξή και σολδία ηκοσι ένά τά
όπηα την σημερον ηλθα εις σεβασ[ι] μετασενά το μισε Τζόρτζη Χορ-

- ταιζή ὅσα κόμεσῶς τοῦ ηρ[η]μενου ἐκλάμπρότα(ου) ἀφεντος μισέ
 Μαθέω Καλεργ[η] καὶ πρόμεταρό να τα πλεροσό εἰς ἐτοῦτο το μοδο·
 20 εἰς πάγες τῆς ἀπὸ Ὀκτοβρηῶ εἰς Ὀκτοβρηῶ αρχ(ι)ζοντας τον Ὀκτό-
 βρηῶν προτον ερχόμενον ητζη αφξε εἰς να πλεροθ(ῶ) το ηρ[η]μενου
 χρεος καὶ ἀδὲν ηθελ[α] ατεντ[ί]ρ(ει) να ημπορ[ῆ] να τὰ σκόδαρι ἀπὸ
 μενά καὶ ἀπο τα καλα μού με τη στρατ[α] του γασταλδῶ ὀμπλεγ[α]-
 ρωντας ὀλό μου τὸ πραμα σταμπελ(ε) μομπελ(ε) κη(νη)τα καὶ ἀκη-
 25 (νη)τα καὶ τὰ ὄζα μου χοτρα καὶ ληανά καὶ ο διὰ βεβαίος[ι] αληθ[ι]νην
 πῖθ τὸ παρ(ον) ὀμπρὸς τον κατογ[ε]γράφμενων καὶ παράκαλεμενῶν
 μαρτυρ(ων) μαρτυρο Γεοργ[η]ς Τζηκαφατος μαρτυρ[ο] Γερογ[η]ς
 Ανηφαντοπούλ[ος]
 Ἐγὼ παπα Μανόλης Βαρούχ[ας] νοτ(α)ρ(ος) ηπὸ ἐξ[ουσίας] βασ(ι)-
 30 ληκῆς παράκληθ(εἰς) ηπεγράψα.

ὀπισθεν φέρει: **μαῖστρο[ο]μιχάλης Φουκ[ῆ]ς** I

3. Τὸ μόνον συμβόλαιον τῆς συλλογῆς ἀπὸ τὸ μικρὸν χωρίον Καβούσι. Ἐν Κρήτῃ ὑπάρχουσι
 τρία χωρία μὲ τὸ ὄνομα Καβούσι, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἱεραπέτρας, Ρεθύμνης καὶ Κισσάμου.
 Ἐνταῦθα ἐννοεῖται βεβαίως τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρεθύμνης καὶ ἐν τῷ ἀγροτικῷ δήμῳ Χαρκίων,
 τὸ ὁποῖον ἀριθμεῖ (κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 σελ. 263) 86 κατοίκους. (ἰδὲ καὶ *N. Σταυράκη*,
 Στατιστ. Κρήτ. Πίνακ. σελ. 32). Ὁ Συμβολαιογράφος λοιπὸν Βαρούχας τῆς Κυριάννας εἶχε
 καὶ ἐκεῖ συμβολαιογραφικὴν δικαιοδοσίαν.

5. *Μαστρομιχάλης*. Τὸ μαστρο - Ἐνετ. *mistro, mastro* τίθεται πρὸ τῶν ὀνομάτων τεχνι-
 τῶν κτλ. (ἐκτιμητῶν ἰδὲ Ξανθουδίδην σελ. 339) ἰδ. Boerio σελ. 381 καὶ 418.

12. Μετὰ τὸ *πάκτη* ἔχει τὸ χφον χάσμα μεθ' ὃ ἐν ζ, πάντως = [ἐγγαρεῖ]ς. Μετὰ ταῦτα
 παραδόξως φέρεται ἡ συλλαβὴ *γα* ὑπεράνω δὲ αὐτῆς πάλιν ἐν γ, μεθ' ὃ ἔπεται τὸ *ἀγώγ(ι)α*.

13. Τὸ χάσμα εἶναι ἕξ περίπου ἑκατοστομέτρων.

16. Γράφει ἀμέσως τὰς ἀριθμητικὰς λέξεις χωρὶς νὰ προσηγηθῶσι τὰ ἀριθμητικὰ γράμματα.

20. Γράφει: Ὀκτώβριο ἀρχίζοντας τὸν Ὀκτώβριον.

27. Γράφει: μαρτυρο (= μαρτυρῶ) δι' ἑκάτερον τῶν μαρτύρων.

27. *Τζηκαφᾶτος* ἀναγινώσεται καθαρά εἰς τὸ χειρόγραφον. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγνω-
 σθῆ: Γεωργιτζη(ς) Καφᾶτος.

Συμβόλαιον 11^{ον}(Συμβόλαιον 12^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Ἰωάννης Λαρδέας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κυργιάννας. 5 Φεβρουαρίου 1565. — Μερβῶνα 19 ¹/₂ — 14 ¹/₄ ἑκατοστομέτρων. Μικρά τις φθορά εἰς τὸ δεῦτερον ἡμῖον κάτω καὶ πρὸς τὰ ἀριστερά. Μελάνη εἰσέτι ζωηρά.

Περίληψις (ἐκτενεστέρα): Ὁ Μιχάλης Πηζᾶς Πατερόπουλος υἱὸς τοῦ Ἐμμανουήλ, κάτοικος Κυριάννας ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Νικολάου Πηζᾶ καὶ Μιχαήλ Νέγγη ὅτι ἔκαμε λογαριασμὸν συμβιβαστικὸν (= συμφωνητικὸν) μετὰ τὸν Τζουλιᾶνον Καρτούτζην λογιστὴν τοῦ Ματθαίου Καλλέργη καὶ χρεωστῆ εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον εἴκοσι ὀκτὼ ὑπέρπυρα καὶ εἴκοσι ὀκτὼ σολδία, τὰ ὁποῖα ὑπόσχεται νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν ἐπίτροπον τοῦ Ματθαίου Καλλέργη Γεώργιον Χορτάτζην εἰς τέσσαρας δόσεις ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1565 μέχρι Ὀκτωβρίου 1566 καὶ παρέχει τὴν ἀναγκαίαν ἀσφάλειαν ἐνεχυριάζων τὴν κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν του.

Ὁρθογραφικὴ μεταγραφὴ

<p>Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰω(νίου) Θε(ο)ῦ ἀμήν ἔτη ἀπο τῆς θή(ας) Χ(ριστο)ῦ γενήσεδς ἀφξέ Φεβρουαρίου σιὰς 5 Ἰνδι(κτιῶνος) ἠ ἐν νήσ(ω) Κρίτι ἐν 5 δέστρετ(ω) Ριθ(έμνου) εἰς τὸ χωρίον Κυριάνα ἐβρισκόμε(νος) ἐγὼ ὁ νοτά- ριος ὀμπρος τὸν κατογεγραμ(ένων) μαρτύρ(ων) φανερόν κάμνο καὶ ὁμο- λογῶ ἐγὼ Μιχάλ(ης) Πηζᾶς Πατερό- 10 πουλ(ος) τοῦ ποτὲ Μανόλ(η) κατοικου- μ(ενος) εἰς τὸ λεγόμε(νο) χωρί(ο) μετὰ τοὺς διαδόχους μου το πὸς ἦδα λο- γαρησμοὶ συμβιβασηκὸς με το μισέ Τζουληά(νο) Κάρτουτζη ὅσα καδέρ- 15 νέρις του ἐκλαμπρότατ(ου) ἀφέντὸς μισέ Μαθέω Καλλέργη τοῦ ποτὲ ἐκλαμ- πρότατ(ου) μισέ Βητορ(ε) ἦς ὅτη ἡμε- κρατημένος νὰ πλερό(νο) τῆς ἀφεν-</p>	<p>Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ ἀμήν. Ἔτει ἀπὸ τῆς θείας Χριστοῦ γεννή- σεως ἀφξε Φεβρουαρίου σιὰς 5 Ἰνδι- κτιῶνος ἠ ἐ[ν] νήσῳ Κρήτη ἐν δε- στρέτῳ Ριθ[έμνου] εἰς τὸ χωρίον 5 Κυριάννα εὑρισκόμενος ἐγὼ ὁ νοτά- ριος ὀμπρὸς τῶν κατογεγραμμένων μαρτύρων φανερόν κάμνω καὶ ὁμο- λογῶ ἐγὼ Μιχάλης Πηζᾶς Πατερό- 10 πουλὸς τοῦ ποτὲ Μανόλη κατοικου- 10 μενος εἰς τὸ λεγόμενον χωρίον μετὰ τοὺς διαδόχους μου τὸ πὸς ὀδιδά λογαρια- σμὸν συμβιβασικῶς μετὰ τὸ μισέ Τζου- λιᾶνο Καρτούτζη ὡσάν καδερνιέρις 15 τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀφεντὸς μισέ Μα- 15 θεό(ν) Καλλέργη τοῦ ποτὲ ἐκλαμπροτά- του μισέ Βίτορε εἰς (τὸ) ὅτι εἶμαι κρα- τημένος νὰ πλερόνω τῆς ἀφεντιᾶς του</p>
---	---

- τη(ᾶς) του τούς χρόνους τούς περά-
 20 ζμένους ἕως ὅλον τὸν χρό(νον) τὸ
 περάσμε(νο) ἤτις $\overline{\alpha\phi\acute{\xi}\delta}$ ἤτης ὁ διὰ
 ἐντριτηαῖς πάκτη ἐγκαοῖαῖς ρεγάγες
 ἀγωγία ζεῦγαοικ(ᾶ) καὶ ἤτης ἄλο
 ἡμε κρατημένος νὰ πλερό(νο) τῆς
 25 ἀφέντη(ας) του, ὅσα καβαλαοις μου
 καὶ ἐπαταραοις ὅτη καὶ ἂν ἡχα δό-
 ζμενα τῆς ἀφέντη(ας) του ὄθερ τον
 γραματηκόν του καὶ ἀπόμη(να) καθά-
 ριός χροεφῦλέτ(ης) ὁ διὰ ρέστος πρ
 30 $\overline{\kappa\eta}$ καὶ σολδία $\overline{\kappa\eta}$ ἡγου(ν) ἡκοσί
 ὀκτώ καὶ σολδία ἡκοσί ὀκτώ τὰ ὀπῆα
 τὴν σήμερ(ον) ὕλθα ἢ σε σηβασι μὲ
 τα σε(να) τὸ μισε Τζόρτζη Χόρτάτζη
 ὄσαν κομέσος του ἀνοθε ἐκλαμπρο-
 35 τ(ατου) μισὲ Μαθεῶ Καλέργ(η) καὶ
 προμετάρ(ω) νὰ τα πλερόσ(ω) εἰς πά-
 γες τέσεοις ἀπὸ Ὀκτώηρι ἕως Ὀκτώ-
 ηρι πασα χρ(νο) πρ ἔντα καὶ σολδια
 ζ ἀρχίζοντας τον Ὀκτώβρι μῆνα τὸν
 40 πρότ(ον) ερχ(ομενον) ἤτις ἀφξε ἕως
 ναποπλερόσι τὸ λεγόμε(νο) χρέος καὶ
 [ᾶ]δεν ηθελ(α) ἀντεντέρ(ι) να ἡμπορ(ι)
 να τα σκοδάρι ἀπο ἐμένα καὶ ἀπο τὰ
 καλά μου μετη στοράτ(α) τοῦ Γαστάλδῶ
 45 ὀμπλεγάρ(οντ)ας ὄλο μου τὸ πράμα
 [στα]μπελ(ε) μόμπ(ε)λ(ε) κινητ(όν) καὶ
 ἀκίνητον καὶ ὄλα μου τὰ ὄζα ἤτις λη-
 ἀνά ὄσα καὶ χοντρά καὶ διὰ βεβεῶσιν
 ἀληθη(νή) πῖῶ το παρὼ ὀμπρός τὸν
 τὸς χρόνους τὸς περασμένους ἕως
 ὄλον τὸν χρόνον τὸν περασμένον εἰς τοῖ
 20 $\overline{\alpha\phi\acute{\xi}\delta}$ ἡτοις ὀδιὰ ἐντριτίες ὀεγάγες ἀγώ-
 για ζευγαοικὰ καὶ εἴ τις ἄλλο εἶμαι
 κρατημένος νὰ πλερόνω τῆς ἀφεν-
 τῆς του ὄσα καβαλλάοις μου καὶ
 25 ἐπατάραοις ὄ,τι καὶ ἂν εἶχα δοσμένο
 τῆς ἀφεντιᾶς του ὄθερ τὸν γραμματι-
 κόν του καὶ ἀπόμεινα καθάοιος χροε-
 φειλέτης ὀδιὰ ρέστος $\overline{\pi\rho}$ $\overline{\kappa\eta}$ καὶ
 σολδία $\overline{\kappa\eta}$ ἡγου εἴκοσι ὀκτώ καὶ σολ-
 30 δία εἴκοσι ὀκτώ τὰ ὀποῖα τὴν σήμερον
 ἡλθα εἰς σὲ σύβασι μὲ τὰ σένα τὸ
 μισὲ Τζόρτζη Χορτάτζη ὄσα κομ-
 μέσος τοῦ ἀνωθε ἐκλαμπροτάτου μισὲ
 Μαθεῶ Καλέργη καὶ προμετάρω
 35 νὰ τὰ πλερώσω εἰς πάγες τέσεοις
 ἀπὸ Ὀκτώβρι ἕως Ὀκτώβρι πᾶσα χρό-
 νον $\overline{\pi\rho}$ ἔφτὰ καὶ σολδία ζ' ἀρχίζοντας
 τὸν Ὀκτώβρι μῆνα τὸν πρώτον ἐρχόμε-
 νον εἰς τζι ἀφξε ἕως νὰ ποπλερώσ(ω)
 40 τὸ λεγόμενον χρέος καὶ [ᾶ] δὲν ἡθελα
 ἀντεντέρει νὰ ἡμπορῆ νὰ τα σκοδάρη
 ἀπὸ ἐμένα καὶ ἀπὸ τὰ καλά μου μὲ τῆ
 στοράτα τοῦ Γαστάλδο(ν) ὀμπλεγάρ(ον-
 τας) ὄλο μου τὸ πράμα [στά]μπελε μόμ-
 45 πελε κινητὸν καὶ ἀκίνητον καὶ ὄλα μου
 τὰ ὄζα εἶσι(;) λειανὰ ὄσα καὶ χοντρά
 καὶ διὰ βεβαίωσιν ἀληθινὴν ποιῶ
 τὸ παρὼ(ν) ὀμπρός τὸν (κατω)κατω-
 γεγραμμένων καὶ παρακαλεμένων μαρ-

- 50 κατοκατογεγραμ(ένον) καὶ παρόκα- *ύρων καὶ τὰ ἱξῆς.* 50
 λεμε(νων) μαρτύρων καὶ τὰ ἱξῆς. *Μάρτυρες Νικόλας Πιζᾶς καὶ Μιχά-*
Μάρτυρες Νικόλας Πηζᾶς καὶ Μιχά- *λης Νέγρης. Ἐγὼ Ἰωάννης Λαοδέας*
λης Νέγρης. Ἐγὼ Ἰω(άννης) Λάρ- *νοτάριος ὑπὸ βασιλικῆς ἐξουσίας*
δεας νοτάριος ὑπο βασηληκῆς ἱξου- *παρακληθεὶς ὑπέγραψα.*
- 55 σή(ας) παρακληθ(εις) ὑπέγραψα.

ὅπισθεν φέρεται: **Μιχάλη(ς) Πηζα Πατερόπουλ(ος)**

Τὰ συμβόλαια τοῦ Λαοδέα εἶναι πάντα ἐπὶ ἀρίστης μεμβράνης καὶ μετὰ πολλῆς τέχνης γεγραμμένα. Συμβολαιογράφος Λαοδέας εἶναι καθ' ὅσον γνωρίζω μέχρι τοῦδε ἄγνωστος.

9. Σπανία εἶναι ἡ μνεία δύο τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἐπιθέτων ὡς ἐνταῦθα (Πιζᾶς Πατερόπουλος). Ἴσως ἐνταῦθα νὰ προσετέθη τὸ δεύτερον ἐπίθετον διὰ τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ πρώτου οἰκογενειακοῦ ἐπιθέτου πρὸς τὸν μάρτυρα Νικόλαον Πιζᾶν. πρβλ. περὶ τούτου σημ. εἰς συμβόλαιον 13ον στίχ. 5.

11. *λεγόμενον* συνήθως εὐρίσκεται ἡ ἐκφορὰ αὕτη κατὰ παρακείμενον *εἰρημένον*.

22. ρεγάγιες εἶναι μικραὶ δωρεαὶ ἢ τέλη διὰ ἐγκριθεῖσάν τινα παραχώρησιν (Boerio σ. 562: «*Regalia Termine usato sotto il Governo Veneto, e vale Aggravio pubblico, cioè Quel che si paga al Principe per godere d' una data concessione*»).

50. Ἔχει δις τὸ κάτω (κατοκατογεγραμμένων) ἔξ ἀβλεψίας.

51. «*Καὶ τὰ ἐξῆς*» εἶναι φράσις ὡς φαίνεται, οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσα ἀλλὰ ἀπλῶς μόνον τυπικῶς οὕτω λεγομένη. Εὐρηται καὶ εἰς τὰ συμβόλαια παρὰ Ξανθουδίδη σελ. 45, 60, 72 καὶ ἄλλαχού.

52. Ἐνταῦθα ἀναφέρει μάρτυρα ἄλλον Πιζᾶν (ιδ. ἀνωτέρω σημ. εἰς στίχ. 9).

53. *Νέγρης*, ὡς οἰκογεν. ἐπίθετον συμβολαιογράφου τινὸς ἀναφέρεται καὶ παρὰ Ξανθουδίδη σελ. 60, 116, 117.

Συμβόλαιον 12^{ον}

(Συμβόλαιον 11^{ον} τῆς ἐν Βερολίνω συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Ἰωάννης Λαοδέας.

Ἐκ τοῦ χωρίου *Κυριάνας. 6 Φεβρουαρίου 1565.* — Μεμβράνα 26 × 15 ἑκατοστομέτρον σχήματος ἀκανονίστου, ἀλλ' ἀκεραία. Μελάνη ζωηρὰ πῶς ἀκόμη.

Περίληψις: Ὁ Ἀλέξης Πιζᾶς (Πηζᾶς) ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Γεωργίου Σιλιγάδου καὶ Ματθαίου Ἀποστόλη ὅτι χρεωστῆ εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλέργην τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὑπέρπυρα καὶ ὀκτὼ σολδία, τὰ ὅποια ὑπόσχεται νὰ πληρώσῃ καὶ παρέχει τὴν ἀναγκαίαν ἀσφάλειαν.

Ἐν ονό(α)τι τοῦ αἰω(νίου) Θε(ο)ῦ ἀμήν. Ἐτη ἀπο τῆς θή(ας) Χ(ρι-στο)ῦ γενησεος ἀφξε Φεύρουἀρῖου στὰς ς Ἰν(δικτιῶνος) η ἔνησ(ω)

- Κρίτ(η) ἐν δέστρετ(φ) Ριθ(έμνου) εἰς τὸ χορ(ίον) Κιριάνα ἐβρισκό-
 (μενος) ἐγὼ ὁ νοτάρ(ιος) ὀμπρός τόν κατογεγραμ(μένων) μαρτύρ(ων)
 5 φανερ(όν) κάμνο καὶ ὁμολογὸ ἐγὼ Ἄλέξης Πηζᾶς τοῦ ποτέ Μα-
 νόλη κατοικουμ(ενος) εἰς τὸ λεγώμ(ενον) χορ(ιον) με τοὺς διάδόχους
 μου το πὸς ἦδα λογαρασ(μὸν) σήμβηβαστικ(ὸς) με τὸ μισέ
 Τζουληά[νο] Κάρτουτζη ὁσά καδέρνερίς του ἐκλαμπροτάτ(ου)
 ἀφεντὸς μισέ Μαθέὼ Καλέργ(η) του ποτέ ἐκλαμπροτάτ(ου) μισέ
 10 Βητορε ἡσότη ἡμε κρατημεν(ος) να πλερο(νο) τῆς ἀφεντη(ᾶς) του τοὺς
 χρόνους τους περάσμένους ἐὸς ὄλον τον χρό(νον) τον περάσμε(νον)
 ἡτζη αφξδ ἡτης ὁ διὰ ἐν τριτήαῖς πάκτη ἐνκαρίαις ρεγαγες ἀγωγή
 ζεύγαρικα καὶ ἡτης ἄλο ἡμε κρατημε(νος) να πλερό(νο) τῆς ἀφεντη(ας)
 του ὅσαν καθαλάρις μ(ου) καὶ ἐπαντάραμε ὅτη καὶ ἂν ἦχα δοσιμέ(να)
 15 σ(;)τῆς ἀφέντη(ᾶς) τοῦ ὄβερ το γραματηκόν του καὶ ἀπόμῖνα καθά-
 ριὸς χρεόφηλει(ης) ὁ δι[α] ρέστος πρ μη καὶ σολδία κ ἡγου πρ
 σαραντα ὀκτώ καὶ σολδ(ία) ὀκτώ τα ὀπῆα την σήμερο ἴλθα ἡσε
 σήβασῖ μετα σένα το μισε Τζόρτζη Χόρτατζη ὁσά κομέσος του ἀνο
 ἡριμ[ένου] ἐκλαμπροτάτ(ου) ἀφεντὸς μισέ Μαθέὼ Καλέργη καὶ
 20 προμεταρ(ω) να τα πλερό(σω) εἰς ετούτο το μὸδ(ο) εἰς πάγες τέσε-
 ρ[εις] πάσα χρόν(ον) πρ ιβ καὶ σολδία β ἀπο Ὀκτωηρι ἐὸς Ὀκτώβρι
 ἀρχηζόντας προτ(η) πάγα τον Οκτωυβρι μιν(α) τὸν πρότ(ον) ἐρχ(ό-
 μενον) ἡτζη αφξε ἐὸς ναποπλερόσ(ο) το λεγωμ(ενον) χρέος καὶ
 ἀδενήθελα ἀντεντέρι να ἡμπορ(ι) να τα σκοδάρι ἀπο ἐμένα καὶ ἀπο
 25 τὰ [κα]λά μου με τῆ στράτ(α) του Γαστάλδῶ ὀμπλεγάροντας ὄλο μου
 το πραμα στάμπελ(ε) μὸμπελ(ε) κινητὸν καὶ ἀκίνητον καὶ ὄλα μου τα
 ὄζα ἡτζη ληανά ὁσά καὶ χόντρά καὶ ὁ διὰ βεβέωσην ἀληθῆνη πιῶ
 τὸ παρ(όν) ὀμπρός τον κάτογεγραμ(ένων) καὶ παρακαλεμέ(νων)
 μαρτύρ(ων) καὶ ταῖξῆς.
- 30 Μάρτυρες Γέωργ(ης) Σηληγάρδος καὶ Μαθέὸς Ἄποστώλης Ἐγὼ
 Ἰωάννης Λάρδε(ας) νοτάρ(ιος) ὑπο βασηληκ(ῆς) ἐξουση(ας) παρό-
 κληθ(εις) ὑπέγραψα.

*Ὅπισθεν φέρεται: Ἄλέξη Πηζᾶς ποτέ Μανόλη * * (= Πηζᾶ).

6. με τοὺς διαδόχους μου, ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ φανερόν κάμνω.

7. λογαρασμὸν = λογαριασμὸν.

8. Μεταξὺ τοῦ ρ καὶ τ τοῦ ὀνόματος Καρτούτζη ὑπάρχει μία μικρὰ γραμμὴ, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἐξηγηθῇ οὐχὶ τόσοσιν ἐκ γραφικῆς ἀπροσεξίας τοῦ γράφοντος ὅσον ἐκ τῆς ἐπιθυμίας του νὰ διπλασιᾷ τὸ τ εἰς ἔνδειξιν τῆς προφορᾶς τοῦ Ἰταλικοῦ d. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλα συμβόλαια.

15. Ἐξ ἀβλεψίας ἐπαναλαμβάνει δις τὴν συλλαβὴν ρι τοῦ καθάρως.

24. Γράφεται εὐκρινῶς: ἤθελα.

30. Σιλιάρδος, εἶναι ὁ αὐτὸς μάρτυς ὁ ἐν τῷ συμβολ. 9 στίχ. 26. Ὁ Σανθουδίδης λέγει ὅτι σφύζεται τοιοῦτον οἰκογενειακὸν ἐπίθετον καὶ σήμερον ἐν Νεαπόλει Μεραμπέλλου καὶ εἰς Βυζῆρι Ἄμαριου. Σουλιάρδος ἀναφέρεται ὡς ὄνομα βιβλιογράφου (ιδεῖ ἐκδ. Πausanίου ὑπὸ Spira Προλογ. σελ. XII.).

Συμβόλαιον 13^{ον}

(Συμβόλαιον 15^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Ἰωάννης Λαρδέας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κυριάννας. 6 Φεβρουαρίου 1565.—Μεμβρᾶνα 19 $\frac{1}{2}$ × 15 ἑκατοστομέτρων. Διαπτυχθὲν εἰς τρία ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Εἰς τὴν πρώτην πτύξιν δύο ὀπαί. Μελάνη ἀρκετὰ ἀκόμη ζωηρά. Ἀμελέστερός πως ὁ τρόπος τῆς γραφῆς του.

Περίληψις: Ὁ Μανόλης Πιζᾶς Ἄρμαδόρος ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Μανόλη Φασταφύλη καὶ Γεωργίου Ἀνυφαντοπούλου ὅτι χρεωστεῖ καὶ θὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλέργην ἑκατὸν ἐνενήκοντα ἐννέα ὑπέρπυρα καὶ ὀκτὼ σολδία, καὶ ἐνεχυριάζει πρὸς τοῦτο εἰς αὐτὸν τὴν κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν του.

Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰω(νίου) Θε(ο)ῦ ἀμὴν ετη ἀπο τῆς θή(ας) Χ(ρι)στοῦ γενήσεὸς ἀφῆε Φεβρουάριου ς Ἰν(δικτιωνος) η ἐνήσ(φ) Κριτι ἐν δεστρέτ(φ) Ριθ(εμνου) εἰς τὸν χορ(ιον) Κιριανα ἐβρισκομ(ενος) ἐγὼ ὁ νοταριος ὀμπρός τον κατογεγραμ(ένον) καὶ παρακαλεμ(ενον)

5 μαρτύρ(ων) φανερόν κάμνω καὶ ὁμολογῶ Μανόλης Πιζᾶς Ἄρμαδόρος κατηκουμ(ενος) εἰς ἀνο ἤριμ(ενον) χορ(ιον) με τοὺς διαδόχους μου το πός ἡδα λογαρασμον σηβαστηκ(ος) με το μισε Τζουληαν(ο) Κάρτουτζη ὁσὰ καδέρνέρις τοῦ ἐκλαμπρότατ(ου) ἀφεντὸς μισε Μαθῆῶ Καλέργ(η) του ποτε ἐκλαμπρότατ(ου) μισε Βητόρῳ ἡσοτι

10 ἡμε κρατημενος να πλερο(νο) τῆς ἀφέντη(ας) του τοὺς χρόνους τοὺς

- περαςμένους ἕως ὅλον τον χρό(νον) τον περαςμε(νον) ἦτζη αφξδ
 ἦτης ὁ διά ἐντροιτήϊας πάκτη ἐγκροίαις ρεγάγες ἀγώγηα ζεῦγαρικὰ
 καὶ ἦτης ἄλον ημε κρατημένος να πλερο(νο) τῆς ἀφέντη(ᾶς) του
 ὁσὰ καβαλάρικς καὶ ἐπατάρα ὀτη καὶ ἀνήχα δοςμε(νο) τῆς ἀφέντη(ας)
 15 του ὀβέρ-το γραματηκον του καὶ ἀπόμῖνα καθαρως χρεοφίλēt(η)ς
 ὁ διά ρεστως πρ ρεθ καὶ σολδία η ἦγου ἐκατόνενηντα ἐνέα καὶ
 σολδία ὀκτώ τα ὀπή(α) τὴν σήμερ(ον) ὕλθα ἦσε σῆβασῖ μετα σένα
 το μισε Τζόρτζη Χόρτάτζη ὁσὰ κομέσος του ἀνο ἠριμ(ένου) ἐκλαμ-
 πρότατου μισέ Μαθέω Καλέργ[η] καὶ προμεταρο νὰ τὰ πλερόσο εἰς
 20 τοῦτο το μῶδο εἰς πάγες πάσα χρο(νο) πρ ιε ἦγουν δεκάπεντε ἀ[πο
 Ὀκτωηβρι εἰς Ὀκτωηρι ἀρχήζόντάς πρότῖ πάγ(α) τον Οκτωηρι
 μίνα τον πρότ(ο)ν ερχ(όμενον) ἦτζη αφξε εἰς να ποπλερόσώ το
 λεγώμ(ενο) μου χρῆος καὶ ἄ δὲν ἦθε(λα) ἀτηντέρι να ἦμπορῖ να τα
 σκοδάρι) ἀπο ἐμένα καὶ ἀπο τα καλά μου μὲ τῖ στρατά τοῦ γασιάλδω
 25 ὀπλεγάροντας ὀ[λο] μου τὸ πράμ(α) στάμπελ(ε) μῶμπε(λε) κινητὸν
 καὶ ἀκίνητ(ο) καὶ ὀλα μου τα ὀζά ἦτζη ληάνά ὁσὰ καὶ χοντρά καὶ
 διά βεβῆδωσση ἀληθῆνῆ πῖω το παρὸν ὀμπρὸς τον κατόγεγραμ(εων)
 καὶ παράκαλεμε(νων) μαρτυρων καὶ τὰ ἐξῆς μάρτυρες Μανόλης
 Φασταφίλης καὶ Γεώργ[η]ς Ἀνηφάντόπουλ(ος).
 30 Ἐγὼ Ἰω(άννης) Λαοδέας νοτάριος ὑπὸ βασηληκῆς ἐξοῦσ(ιάς) παρα-
 κληθ(εἰς) ὑπέγραψα.

*Ὀπισθεν φέρεται: Μανόλη Πηζᾶ ἀρμαδόρος.

3. Ἴσως ἀναγνωστῆον μᾶλλον Ρι(θύμης) διότι ὑπεράνω τοῦ θ ἔχει τὰς δύο στιγμὰς τὰς
 δηλοῦσας πολλακίς τὸν φθόγγον ι ἢ ἐπ' αὐτοῦ ὑπαρχούσας.

5. Ἀρμαδόρος εἶναι ὁ πλοίαρχος πολεμικοῦ πλοίου ἐπιφορτισμένον πλὴν τῶν ἄλλων καὶ
 τὴν καταδιώξιν τῶν πειρατῶν (Boerio σελ. 43 *armador o armator*, armatore, Capitano di nave
 armata dal Governo o autorizzata da esso per corseggiare e far prede sopra nemici dello
 Stato). Καὶ εἰς τὸ προηγουμένον συμβόλαιον ὑπάρχει Ἀλιέξης Πιζᾶς τοῦ ποτε Μανόλη ἀλλὰ
 φαίνεται ὅτι θὰ εἶναι οὗτος ἄλλου Ἐμμανουὴλ Πιζᾶ, ὅπως πείθεται τις ἐκ τῆς χρονολογικῆς
 ἐξετάσεως τοῦ συμβολαίου. Ἐπίσης εἰς τὸ συμβολ. 11ον στίχ. 9 ἔχομεν *Μιχαὴλ Πιζᾶν Πατερό-*
πουλον καὶ εἰς τὸ 14ον στ. 5 *Γεώργιον Πιζᾶν τῆς Βαρδοπούλας*. Ἡ οἰκογένεια Πιζᾶ θὰ ἦτο
 μεγάλη καὶ πολυσχιδῆς θὰ εἶχε δὲ πολλὰς σχέσεις πρὸς τὸν Ματθαῖον Καλλέργην. Διὰ τοῦτο
 δὲ πρὸς διάρκεισιν προσετίθεντο ἐκάστοτε καὶ ἄλλα μετὰ τὸ Πιζᾶς ἐπίθετα. Παρόμοια παρα-
 δείγματα ἔχομεν πολλὰ, εἰς ἐγγράφα παραδ. χαρ. (Idē Gerland, Nobl. crét. σελ. 142) τοῦ Λουκά

Μικέλη προβεδιτόρου τῶν Χανίων (ἔτους 1572) φέρονται Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος Βαρούχας Μακρिमάλλης, Ἰωάννης Βαρούχας Ξερίτης, Ἀλέξανδρος Βαρούχας Ξενογύτης (*Xenoghitis*, Ξενοκοίτης(;)·)

6. Ἐδῶ φέρεται ἡ βραχυγραφία τοῦ *αν* καθαρωτέρα ὑπεράνω τοῦ η. Εἶναι λοιπὸν πιθανώτατον ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ὀνόματος *Τζουλιάνου*.

7. Πρὸ τοῦ πρώτου τ τοῦ *Καρτούτζη* ὑπάρχει σημεῖον τι πιθανῶς πρὸς δῆλωσιν διπλοῦ ττ διὰ τὴν παράστασιν τοῦ φθόγγου d. Καρτούτζη ἰδ. ἀνωτ. συμβολ. 12 σημ. στίχου 8.

9. Ἀντὶ *Βίτορε* ἔχει τὸ χφον *Βίτορω*.

12. Φέρεται *ἐγκρίαις* ἀντὶ *ἐγγαρεῖς*.

14. Λέγει τὸν α' τύπον (οὐχὶ ὡς συνήθως : ἐπατάραμε).

18. Εἶχε γράψει *Χορτζτάτζη* διέγραψε δ' ἔπειτα τὸ πρῶτον *τζ*.

29. *Φασταφύλης* εἶναι ὄνομα ἐκ τοῦ *φά(ε) σταφύλι* σχηματισθὲν ὅπως καὶ σήμερον ἀκούονται ὀνόματα ἐκ τοιούτων σχηματισμῶν, Ἀνεράνης (ἐν Ἡρακλείῳ) κτλ. Φασαλεύρης ὑπάρχει ἐν τῷ Βυζαντιακῷ Ἑλληνισμῷ.

Συμβόλαιον 14^{ον}

(Συμβόλαιον 16^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος : Ἰωάννης Λαρδέας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κιριάνας. 6 Φεβρουαρίου 1565.—Μεμβράνα 17 1/2 × 14 ἑκατοστομέτρων.
Μελάνη ζωγρά. Γράμματα καθαρά. Ὡραῖον συμβόλαιον.

Περίληψις : Ἡ Ἑλένη θυγάτηρ τοῦ Ἐμμανουὴλ Φασταφύλη ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Νικολάου Ἀποστόλη καὶ Μαστροτζανῆ Ταμησίνα ὅτι χρεωστεῖ καὶ θὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλέργην διακόσια δέκα ὀκτὼ ὑπέρπυρα καὶ δέκα τρία σολδία. Παρέχει δὲ τὰς συνήθεις ἐγγυήσεις.

Ἐν ονοματι τοῦ αἰωνίου Θε(ε)οῦ ἀμήν ἔτη ἀπο τῆς θή(ας) Χ(ρι)στοῦ γενήσεος ἀφξέ φεβρουάριου στὰς ς Ἰν(δικτιῶνος) η ἐνησῖ κριτὶ ἐν δεστρέτ(φ) Ριθήμνει εἰς τὸ χωρ(ιον) Κιριάνα εβρισκόμενος ἐγὼ ὁ νοτάρος ὀμπρὸς τον κατογεγράμε(νων) μαρτυρ(ων) φανερόν
5 καμνο καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ ἡ Ελένη θηγατέρα τοῦ ποτε Μανόλη Φασταφίλη κατηκουμ(ένη) εἰς τω λεγόμενον χωριῶ με τοὺς διαδόχους μου το πὸς ἡδα λογαρασμὸ σῖθηβαστηκ(ὸς) με το μῖσε Τζουληάνο Κάρτουτζη ὅσα καδερνέρις του ἐκλάμπροτατ(ου) ἀφεντος μισέ Μαθῆῶ Καλέργ(η) του ποτε ἐκλαμπρότατ(ου) μισέ Βητόρο ἡσοτι

- 10 ἡμε κρατημένη να πλερό(νο) τῆς ἀφεντηᾶς του τοὺς χρόνους τους περασμένους ἕως ὄλο τον χρό(νο) τον περάσμενον ἡτζη αφξδ ἡτης ὁ δια ἐντριτήαις πάκτη ἐγκαρίαις ρεγάγες ἀγώγῃα ζεῦγαρικὰ καὶ ἡτῆς ἄλον ημε κρατημέ(νη) να πλερονο της ἀφέντη(ᾶς) του ὁσὰ κάβαλάρις μου καὶ ἀπατάραμε ὀτη καὶ ἂν ἡχα δόςμένα της ἀφέν-
- 15 τη(ᾶς) του ὀβερ το γραματηκόν του καὶ ἀπόμῖνα κάθάρια χρεῶφι-
λέτησα ὁ δια ῥέστος πρ διακόσηά δέκοκτώ καὶ σολδία δέκα τρία
τα ὀπῆα τὴν σημερον ὕλθα ἡσε σῆβασι μετα σένα το μισε Τζόρτζη
Χόρτάτζη ὁσὰ κομέσος του ἀνοθε εκλάμπρότα(ου) Μαθεῶ Καλέργη
καὶ προμεταρο να τα δόσῶ ὄντιαν ἡθελε θέλ(ει)ν η ἀφέντήα του του
- 20 ἀνο ἡριμέ(νου) ἐκλαμπρότά(ου) ἀφέντὸς μισε Μαθεῶ Καλέργ(η)
καὶ ἂ δὲν ἡθελα ἀτέντερι να ἡμπορ(ῆ) να τα σκοδάρι ἀπὸ ἐμε(να)
καὶ ἀπὸ τα καλά μου με τη στράτα του γαστάλδο ὀμπλεγάροντας
ὄλο μου τὸ πράμα στάμπελε μόμπελε) κινητὸν καὶ ἀκίνητον καὶ
ὄλα μου τα ὀξᾶ ἡτζης ληάνᾶ ὁσὰ καὶ χοντρά καὶ ὁ δια βεβέῶσην
- 25 ἀληθῆνη πῖῶ τὸ παρον ὀμπρὸς τον κατογεγραμ[ένων] μαρτυρο(ων).·
καὶ τὰ ἱξῆς· μάρτυρες Κοκόλης Ἀποστώλη καὶ Μαῖστρ(ο)τζανης
Ταμῖσήνας.

Ἐγὼ Ἰῶ Λάρδε(ας) νοτάριος ὑπο βασηληκ(ῆς) ἱξουσή(ας) παρακλη-
θ(εις) ὑπεγραψα.

ὀπισθεν ἀναγράφεται τὸ σημεῖωμα: Ἐλένη θυγατέρα ποτὲ Μανόλη.

2. Ἐχει τὸ *σας* ζ ἀντὶ τῆς ἀπλῆς ἀναγραφῆς τοῦ ἀριθμητικοῦ γράμματος.
3. Γράφει ὀλόκληρον τὸ *Ριθύμνη*, τὸν ἀρχαῖον τούτέστι καὶ λόγιον τύπον.
5. Περίεργον εἶναι πῶς λέγεται θυγάτηρ τοῦ ποτὲ Μανόλη Φασταφίλη ἐνῶ εἰς τὸ προηγούμενον συμβόλαιον τὸ συνταχθὲν τὴν αὐτὴν ἡμέραν φαίνεται ζῶν ὁ Φασταφύλης. Θὰ πρόκειται ἴσως περὶ παλαιότερας συμφωνίας ἀνανεουμένης τῶρξ τυπικῶς.
16. Γράφει ἀμέσως τὸν ὄλον ἀριθμὸν *διακόσια*.
26. Ὁ Μαστροτζανης Ταμσιόνας ἦτο μάρτυς καὶ ἐν τῷ συμβολαίῳ βφ στ. 55 καὶ 9φ, πρβλ. ἐκεῖ σημ. στίχου 27.

Συμβόλαιον 15^{ον}(Συμβόλαιον 13^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιαγράφος: Ἰωάννης Λαρδέας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κυριάννας. 7 Φεβρουαρίου 1565.—Μεμβράνα 19 $\frac{1}{2}$ × 11 $\frac{1}{4}$, ἑκατοστομέτρων, ἐνιαχοῦ ἐφθαρμένον τὸ ἐπίστρωμα τῆς μεμβράνης. Μελάνη εἰσέτι ζωηρά πως.

Περίληψις: Ὁ Μιχαὴλ Φασταφίλης ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Μαρίνου Καλωσυνᾶ καὶ Πάλου Μπό ὅτι χρεωστεῖ καὶ θὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ματθαῖον Καλλέργη ἐπὶ ὑπέρπυρα καὶ δεκαοκτῶ σολδία. Παρέχει δὲ τὴν συνήθη ἀσφάλειαν περὶ τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἐμπροθέσμου πληρωμῆς.

Ἐν ὀνοματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ ἀμήν ἐτὴ ἀπο τῆς θη(ας) Χ(ριστο)ῦ γενήσεός αφξε φ'ευρουάριου στὰς ζ Ἰν(δικιτῶνος) η ἐν νήσ(φ) Κριτης ἐν δέστρετ(ον) Ριθ(εμνου) εἰς στῶ χωρίῳ Κίριάνα ἐβρισκόμενος ἐγῶ ὁ νοτάριός ὀμπρός τον κατογεγραμέν(ων) μαρτύρ(ων) φανερόν

5 κάμνο καὶ ὀμολογῶ ἐγῶ ὁ Μιχελ(ῆς) Φασταφίλης του ποτέ Ἰω(άννου) κατηκούμε(νος) εἰς τῶ ἄνο ἡριμ(ένον) χωρίῳ με τοὺς διαδόχους μου το πὸς ἦδα λογαρασμ(ον) σήμβηβαστηκὸς με τὸ μισέ Τζουληά(νον) Κάρττουτζη ὀσὰ καδέρνερὶς του ἐκλαμπροτάτ(ου) ἀφέντὸς μισέ Μαθεῶ Καλέργη του ποτε εκλαμπροτάτου μισέ βητορε ἦς οτι

10 ἦμε κρατημένος νὰ πλερόσ(ω) τῆς ἀφέντη(ᾶς) του τοὺς χρόνους τους περ(ασμένους) ἔος ὄλον τον χρό(νον) τον περάσμε(νον) ἦτζη αφξδ ητης ἀπὸ ἐντριάις πάκτη ἐγκαρίαις ρεγάγες ἀγώγῃα ζεῦγαρικὰ καὶ ἦ της ἄλο ἦμε κρατημε(νος) να πλερο(νω) τῆς ἀφέντηᾶς του ὀσὰ

καθαλάρις μου καὶ ἐπατάραμε ὀτη καὶ ἄν ηχα δόσμενά της ἀφεν-

15 τηᾶς του ὀβέρ τον γραματηκον του καὶ ἀπόμίνα καθάριος χρέοφη-λέτ(ης) ὀδιά ρεστὼς πρ ζ καὶ σολδία ιη ἦγου πρ ἔντα καὶ σολδία δεκοκτῶ τα ὀπῆα την σήμερον ὕλθα ἦσε σῆβασι με τα σένα το μισε Τζόρτζη Χόρτάτζη ὀσὰ κομεσάριος του ἄνο ἡριμ(ένου) ἀφεν-

20 τὸς μισέ Μαθεῶ Καλέργη καὶ προμεταρ(ω) να τα πλερόσω ἔδος ὄλον τον Οκτωηρι μι(να) τὸν πρότον ἐρχ(όμενον) ἦτζη αφξε ἔδος ναοπλε-ρόσο τὸ λεγωμ(ενο) χρέος καὶ ἄ δὲν ηθελα ἀτεντέρι να ημπορ(ι) να

τα σκοδάρι ἀπὸ ἐμένα καὶ ἀπο τα καλα μου μὲ τὶ στράτα τοῦ
 γαστάλδω [ὀμπλεγάροντας ὄλο μου τὸ πρᾶμα] στάμπελ(ε) μόμπελ(ε)
 κινητὸν καὶ ἀκίνητον καὶ ὄλα μου τὰ οἷζὰ ἤτζη ληανά ὄσα καὶ χον-
 25 τρὰ καὶ διὰ βεθέοσην αληθηνη πῖῶ το παρὸν ὀμπρὸς τον κατογε-
 γραμέν(ων) καὶ παρακαλεμε(νων) μαρτυρ(ων) καὶ τὰ ἰξῆς: μαρτυρες
 παπά Μαρίνος Καλοσηνάς καὶ Πόλος Μπός:

Ἐγὼ Ἰωάννης Λαρδέ(ας) νοτάριος ὑπο βασηληκ(ῆς) ἐξούσιας παρα-
 κληθ(εῖς) ὑπέγρ(αψα).

Ἐπισθεν φέρεται: Μιχάλης Φασταφίλης.

9. Γράφει τὸ ἐκλαμπροτάτου ὀλόκληρον ἄνευ τῆς συνήθους βραχυγραφίας (ττ μόνον εἰς
 τὸ τέλος).

11. Τὸ *ας* τοῦ *περασμένου* ἔχει ἐντὸς τῆς λέξεως βραχυγραφικῶς.

12. Γράφει *ἐντριαῖς* ἀντὶ τοῦ *ἐντριτίαῖς*.

18. Ἀντὶ τοῦ *κομμέσος* λέγει ἐνταῦθα *κομμεσσάριος* (ἰδ. ἀνωτ. συμβολ. βον σημ. στίχ. 35).

19-21. Ἐχει διαταραχθῆ εἰς τὸ συμβόλαιον τοῦτο ἡ τυπικὴ φράσις τῆς προθεσμίας τῆς
 πληρωμῆς.

20. Διὰ τῆς αὐτῆς βραχυγραφίας (ἐπὶ μικρᾶς γραμμῆς πλαγίας δύο μικρότεραι κάθετοι)
 ἀποδίδονται αἱ συλλαβαὶ νος, νη, νο, νοι, να, (μῆνα) νων.

22. Ἡ φράσις «μὲ τῆ στράτα τοῦ Γαστάλδου», εἶναι γεγραμμένη εἰς τὸ περιθώριον, ἐλη-
 σμόνησε δὲ μετὰ ταῦτα τό: *ὀμπλεγάροντας ὄλο μου τὸ πρᾶμα*.

27. Πῶλος Μπός. Τὸ Πῶλος εἶναι τὸ Παῦλος, Ραοιο, Ρολο καὶ σήμερον ἀκούμενον ὡς
 Πωλιός. Τὸ *Μπός* ὡς οἰκογ. ἐπίθετον (Βονο - Βον - Μπός) ἀναφέρει καὶ ὁ Ξανθοῦδις 47, 48
 σημ. 5 (ἰδὲ καὶ Cornel. Creta sacra I σελ. XIII), 52, 53, 192 καὶ 273.

Συμβόλαιον 16^{ον}

(Συμβόλαιον 14^{ον} τῆς ἐν Βερολίῳ συλλογῆς)

Συμβολαιογράφος: Ἰωάννης Λαρδέας.

Ἐκ τοῦ χωρίου Κυριάννας. 7 Φεβρουαρίου 1565. — Μερβῆνα 20 × 15 ἑκατοστομέτρων
 διαπτυχθεῖσα εἰς τρία μέρη ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Εἰς τὰς πτύξεις αὐτὰς πολλαὶ
 λέξεις ἐγένοντο ἀφανεῖς. Ἡ μελάνη εἰς τὰ ἀβλαβῆ μέρη ζωηρὰ ἀκόμη.

Περίληψις: Ὁ Γεώργιος Πιζᾶς τῆς Βαρδοπούλας ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Ἐμμα-
 νονήλ Κολοκυθόπουλον καὶ Χριστοδοῦλου Κουδουμνή, ὅτι χρεωστῆ καὶ θά πληρώσῃ εἰς

τὸν Ματθαῖον Καλλέργην δώδεκα ὑπέρυτρα καὶ εἴκοσι δύο σολδία, καὶ παρέχει τοὺς ουνήθεις ὄρους ἀσφαλείας.

Ἐν ονομα(α)τι τοῦ αἰω(νίου) Θε(ο)ῦ ἀμὴν ἔτη ἀπο τῆς θή(ας) Χ(ριστο)υ γενησεὸς ἀφξε Φευρουαριου σιὰς ζ Ἴν(δικτιῶνος) η ἐνήσ(φ) Κρίτῖ ἐν δέστρετ(φ) ριθ(έμνου) εἰς τὸ χορ(ιο) Κίριάνα ἐβρικομένοσ ἐγὼ ὁ νοταρ(ιος) ὀμπρός τὸν κατόγεγραμ(ένον) μαρ-
 5 τύρων φανερόν κάμνο καὶ ὀμολογῶ ἐγὼ ὁ Γεώργ(ης) Πηζῆς τζῆ Βάρδοπούλας κατηκούμεν(ος) εἰς τὸ ἀνοθ(εν) χοριῶ με τοὺς διά-
 δωχους μου το πὸς ἡδα λογαράσμὸ σηβαστηκὸς με το Τζουλη(νο) Κάρτιουτζη ὁσὰ καδέρνέρις τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀφεντὸς μισε Μα-
 θεῶ Καγέργη του ποτε ἐκλαμπροτάτου μισε Βητωρρε ἡς οτῖ ἡμε
 10 κρη(α)μένους] νὰ πλερό(νο) τῆς ἀφέντη(ας) του τοὺς χρόνους τοὺς περάσμένους ἕως ὅλον τὸν χρό(νο) τον περάσμε(νο) ἡτζη ἀφξδ ἡτης ὀδιὰ εντρίτη(αῖς) πάκτη ἐγκαριά(αῖς) ρεγάγες ἀγώγη(α) ζευγαρικα καὶ ἡτης ἄλλον ἡμε κρατημένος να πλερο(νο) τῆς ἀφεντη(ας) του ὁσὰ
 15 ἀφέντη(ας) του ὀβερ το γραμματηκὸν τ(ου) καὶ ἀπόμνηνα καθάρῖδς χρῆοφελετ(ης) ὁ διὰ ρέστ(ως) πρ ιβ καὶ σολδία κβ ἡγου πρ δώδεκα καὶ σολδία ἡκοσηδύο τα ὀπῆα σῆμερ(ον) ὕλθα ἡ σε σῆβασῖ μετα σένα το μισέ Τζόρτζη Χόρτάτζη ὁσα [κο]μέσος τοῦ ἀνο ἡριμέ(νου) ἐκλαμπροτάτ(ου) ἀφεντὸς μισέ Μαθεῶ Καλέργ(η) καὶ προμετάρο να
 20 τα δόσ(ω) ἕδς ὅλον τὸν Οκτωρη μι(να) τὸν πρότον ἐρχ(όμενο) εἰς ἀφξε καὶ ἄ δὲν ἡθελ(α) ἀτεντερ(ι) να ἡμπορ(ι) να τα σκοδάρ(ι) ἀπὸ ἐμένα καὶ ἀπο τα καλά μου με τη στράτα του γασιάλδῶ ὀμπλεγῆ-
 ροντας ὀλο μου το πραμ(α) σταμπελ(ε) μόμπελ(ε) κινητὸν καὶ ἀκίνη-
 25 σην ἀληθηνῆ πῖῶ το παρὸν ὀμπρός τὸν κάτογεγραμ(ένον) καὶ παρα-
 καλεμέ(νων) μαρτύρ(ων) καὶ τὰ ἱξῆς: Μάρτυρες Μανόλης Κολο-
 κ[υ]θόπουλ(ος) καὶ Χριστόδουλος Κουδούμνης.
 Ἐγὼ Ἰῶ Λαρ[δέας] νοτάριος ὑπο βασηληκ(ης) ἐξουσί(ας) παρα-
 κληθ(εῖς) ὑπέγραψα.

ὀπισθεν ἀναγράφεται: Γεωργης Πηζῆς τζῆ Βαρδοπούλας

6. Ὁ σχηματισμὸς εἰς *-πουλ(λ)α* τοῦ πατρωνυμικοῦ θηλυκοῦ οὐ μόνον τῶν νῦν σπανίων ἐν Κρήτῃ εἰς *-πουλ(λ)ος* ἀλλὰ καὶ τῶν συνηθεστώτων εἰς *-ακίς* εἶναι καὶ νῦν ἐν χρήσει. Τοῦτο παρέμεινε ἐκ τῶν Ἑνετικῶν χρόνων ὅτε ἡ κατάληξις *-πουλλα* ἦτο ἡ μόνη πατρωνυμικὴ κατάληξις ἐν χρήσει διὰ τὰς γυναῖκας (πρβλ. καὶ Ξανθοῦδιδην σελ. 57 καὶ 68). Καὶ δι' ὑπάνδρους γυναῖκας (καὶ τῶρα ἀκόμη) ὅταν τις θέλῃ νὰ δηλώσῃ αὐτὰς μετὰ τὴν πατρικὴν τῶν οἰκογένειαν μεταχειρίζεται τὴν πατρωνυμικὴν κατάληξιν *-πούλα* π. χ. ἡ Ἑλένη ἢ Μαρινάκαινα (=σύζυγος τοῦ Μαρινάκι) εἶναι Τσισημενοπούλα (= ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκογενείας Τσισημενάκι). Ὡστε ἐνταῦθα σημαίνει τὸν Γεώργιον Πιζάν τὸν υἱὸν τῆς κόρης τοῦ Βαρδῆ. Σημειωτέον ὅτι ἡ νῦν οὕτω διαδομένη πατρωνυμικὴ κατάληξις *-ακίς* ἐν Κρήτῃ εἶναι σπανιωτάτη εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετοκρατίας ἔλαβε δὲ τοιαύτην ἐπίδοσιν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας. Περὶ τοῦ παλαιότητου παραδείγματος εἰς *-ακίς* ἴδ. τὴν ἐμὴν *Grammatik der neugr. Volkssprache* σελ. 41 σημ. 1. Ὁ *Gerland* Nobl. crét. σελ. 62 ἐξ. ἀναφέρει εὐγενεῖς οἰκογενείας ἐν Κρήτῃ Παππαδόπουλος, Παππαγιαννόπουλος καὶ Σηφρόπουλος.

9. Ἐχει γράφει οὕτω ἐσφαλμένως τὸ ὄνομα τοῦ Καλλιέργη. Εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 6, 7 καὶ 10 συμβόλαια τὸ ὄνομα φέρεται *Καληέργη* δηλ. Καλλιέργη. Περὶ τοῦ τύπου τοῦ ὀνόματος ἴδ. Ξανθοῦδιδην ἐν *Ἀθηνᾶς* 14 (1902) σελ. 289 σημ. 1. Ἴδὲ καὶ ἀνωτέρω συμβολ. 6, σημ. στίχου 17.

14. Γράφει: *ἀπατάραμε* ἀντὶ τοῦ συνήθους *ἐ(μ)πατάραμε*.

21. = καὶ *ἄ(ν) δὲν ἤθελα ἀτεντέρει* κτλ.

26. *Κολοκυθᾶς*, Κολοκυθάκις, εἶναι καὶ σήμερον συγχὸν ἐν Κρήτῃ.

Ἄλφαβητικὸν εὗρετήριον.

1ον ΛΕΞΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΟΜΕΝΑΙ

(Οἱ παχύτεροι ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὸν ἀριθμὸν τῶν συμβολαίων, οἱ ἐντός παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὸ κείμενον καὶ εἰς τὴν σχετικὴν σημείωσιν)

ἀγώγια 6 (23)

ἀκίνητα 6 (49)

ἀρμαδόρος 13 (5)

ἀτεντέρω (ἀτεντίρω) 6 (45)

ἀφέντης 6 (16)

γαστάλδος 6 (48)

γεννήσεως ἐν ἔτει 1 (2)

ἐν ὀνόματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ 1 (1)

ἐντοκάρω 4 (14)

ἐντριτία 6 (23)

ἐξῆς, ἰξῆς, καὶ τὰ 11, 51

ζευγαρικά 6 (23)

ἱνπεριάλες (νοτάριος ἰ.) 1 (16)

καδερν(ι)έρις

καθάριος 8 (16)

καιστατόρος 4 (12)

καλά μου (τά) 6 (47)

κινητὰ 6 (49)

κομ(μ)έσσος 6 (35)

κρατημένος (-μένη) 6 (25)

λειανὰ (ζῆα) 6 (51)

μαστρο- 10 (5)

μόδος 6 (37)

μόμπελε 6 (49)

μπατάρω (μπαταίρων) 6 (27)

νοτάρ(ι)ος 1 (16)

ντοκάρω 4 (14)

ὄβερ 6 (28)

πάγα (-ες) 6 (38)

πάκτη (πάκτον) 6 (23)

πέρπυρον 1 (12)
 -πουλ(λος)·πούλ(λα) 8 (30) 16 (6)
 ρεγάγιες 11 (22)
 σηβαστικός 6 (14)
 σκο(ν)δέρνω 6 (46)
 σολδί (-ία) 6 (31)
 στάμπελε 6 (49)

σύτεροι (οί) 5 (10)
 ταβουλάριος 1 (16)
 τζεκίμι 1 (12)
 τζεστρέτο(ν), τὸ 1 (5)
 ὑπέρπυρον, πέρπυρον 1 (12)
 χοντρά (ζῶα) 6 (51)

2ον ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΚΑΠ.

Ἅγιος Δημήτριος (χωρίον), 5, 6
 Ἄννιτσα (Μπαρμπαρίγου) 8 (5)
 Ἄνυφαντόπουλος (Γεώργιος) 8 (30) 10 (28)
 Ἀπόστολος (Ματθαῖος καὶ Γεώργιος) 7, 27
 Ἀποστόλης (Κοκόλης) 14, 26
 Βαρούχας Μανόλης (συμβολαιογράφος) 6—10
 Βίτορε (Καλλιέργης) 11, 17
 Γαβαλάς 5 (9)
 Γιακουμῆς (Δάνδολος) 3 (8) 5 (7)
 Δάνδολος 1 (10) πρβλ. καὶ Τάντολος καὶ Τζάν-
 τζολος
 Καβούσι (χωρίον) 10 (3)
 Καλλέργης, Καλλιέργης (Ματθαῖος) 6 (17)
 Καλωσυνᾶς (Μαρίνος) 15, 27
 Καρτούτζης 6 (15), 12 (8), 13 (7)
 Κισσαμίτης (Μιχαήλ) 1, 19 2, 8
 Κοκόλης (Νέγρος) 9, 6
 Κολοκυθόπουλος (Κολοκυθᾶς) 16 (26)
 Κουδούνης (Χριστόδουλος) 3 (14)
 Κουδουμνῆς (Χριστόδουλος) 16, 27
 Κουτράλης (Μᾶρκος) 2, 9
 Κυριακός (Νικόλας) 1, 8
 Κυριάννα (χωρίον) 6 (6)
 Λαθιρᾶς 2, 4 3, 5
 Λαρδέας (Ἰωάννης) συμβολαιογράφος 11—16
 Μαγυζαρήκης, Μαγυζαρήκαινα 5, 5
 Μανοῦσος 2 (4)
 Μαστρομιχάλης 10 (5)
 Μερκίτης (Μυχελῆς) 5, 10
 Μερκύδης 1, 7 2, 4
 Μέση (χωρίον) 1 (6)
 Μικέλης (Λουκᾶς) 13 (5)
 Μουσᾶς 3, 5

Μπαρμπαρίγος 8 (6)
 Μπός (Πῶλος) 15 (27)
 Μυσᾶς (Παπᾶ Μιχαήλ) (νοτάριος) 1—5
 Μιχελῆς 5 (10)
 Νέγρος (Γεώργιος) 9, 5 καὶ (5)
 Νέγρης (Μιχάλης) 11 (53)
 Νοκτώδρις 8 (23)
 Πέρο 1 (6)
 Πηζᾶς βλέπε Πιζᾶς
 Πιζᾶς (Ἀλέξης) 12, 6
 Πιζᾶς (Γεώργιος τῆς Βαρδοπούλας) 16, 5 (6)
 Πιζᾶς (Μανόλης, ἀρμαδόρος) 13, 5
 Πιζᾶς (Νικόλαος) 11, 52
 Πρωτόγλυκος (Μιχελῆς) 1, 15
 Πρωτόγλυκος (Παῦλος) 4, 6
 Ριθέμνου 6 (5)
 Ριθύμνη 13 (3)
 Σιλιγάδρος Γεώργιος 9 (26) 12 (31)
 Σταμάτης 7, 6
 Ταμιάδαινα 6 (10)
 Ταμησ(σ)ίνας[(Μαστρο)Τζανῆς] 6, 56 9, 27 14, 27
 Τάντολος (Ἰάκωβος) 1, 10
 Τζαμαντούρας (Γεώργιος) 3 (14)
 Τζανῆς 9 (27)
 Τζάντζολος (Ἰάκωβος) 2, 6
 Τζηκαφᾶτος (Γεώργιος) 10, 27
 Τζουλιᾶνος 6 (15)
 Τσάντζολος (Ἰάκωβος) 4, 9
 Φασταφύλης (Μανόλης) 13 (29) 14, 5
 Φασταφύλης (Μιχελῆς) 15, 5
 Φουκῆς 10, 6
 Φραντζέσκος 1 (11)
 Φραντζῆς 4 (9)

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΧΑΝΙΩΝ

21/3
2915

